

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VALDEMAR MØLLER

Fra svundne Dage

II

KØBENHAVN

P. HAASE & SØNS FORLAG

1931

FRA SVUNDNE DAGE

VALDEMAR MØLLER

FRA SVUNDNE DAGE

II

Eftertryk forbydes

P. HAASE & SØNS FORLAG - KØBENHAVN
MCMXXXI

INDHOLD

	Side
1. Provsten i Sønderup-Nordrup	7
2. Drama ved Førsløvgård	38
3. En ulykkelig Hændelse i Bisserup	42
4. Strid om Kirkestole	48
5. Præsten i Mem	52
6. Dobbeltmordet i Sønderbjerge	72
7. En Svineproces 1607	80
8. En mærkelig Præst	84
9. Degnen i Næstelsø-Mogenstrup	88
10. Giftmord paa Stigsnæs	94
11. En Skoleklage	98
12. Da Præsten i Sørbymagle-Kirkerup ikke vilde giftes	104
13. Klokkeren paa Antvorskov Slot	110
14. Smædeskriveri	113

PROVSTEN, MAG. ULRIK SCHNELL I SØNDERUP-NORDRUP

Det har sikkert vakt Røre og Opsigt i Sønderup-Nordrup Sogne hin Dag, da Herredets Provst over Hals og Hoved blev ført til Antvorskov Slot og næste Dag til Kastellet i København iflg. kgl. Ordre. Paa hele Egnen har man talt derom og været spændt paa, hvad Ende det vilde tage. En Præst, en Provst, en Magister! Nok havde man haft en meget bevæget Dag før i Sønderup, nemlig Søndag d. 5. Maj 1685, da Ridefoged Jens Willumsen fra Antvorskov efter Amtmandens Ordre — efter megen Besvær — fandt og afhentede en af Historiens Hovedpersoner, Anna Christophersdatter, der tjente som Kokkepige i Præstegaarden. I adskillige Aar havde Snakken gaaet — som efterfølgende viser — at der skete mange syndige Ting, hvor Provst Schnell var og havde været. Naar der ikke var skredet ind før, skyldtes det sagtens, at Provsten var Svoger til Biskop Hans Bagger i København (denne var forøvrigt atter Svoger til Griffenfeld, men holdt Stillingen, da denne blev styrtet). Nu maatte Bispen efter Chr. 5's Ordre nedsætte en Kommission, der

skulde dømme i Sagen, den bestod af 4 Provster. Den offentlige Anklager (Generalfiskalen, nu Rigsadvokaten) siger bl. a.: Hvorledes Mag. Ulrik Schnells Liv og Levned har været, førend han efter kgl. Majestæts Befaling for hans skammelige og forargelige Horeri er paagreben, kan de gode Mænd af hosfølgende 3 Højesteretsdommes Slutninger se og fornemme, thi alligevel han tvende Gange er pardonneret paa sin Ære, som han var dømt fra af Landsdommerne i Jylland og Sjælland for hans Æreskælder og usømmelige Forhold, saa har han dog 3die Gang med Skælder vedblivet sin Vanart, hvorover han baade er dømt i Pengestup og faaet Advarsel, at alle hans Sager vilde blive taget op, hvis der kom mere. Intet havde frugtet. Anna Christophersdatter, der havde været ægtegift og i alle Maader uberygtet, førend hun kom i hans Tjeneste, havde offentlig paa Antvorskov Ting udlagt ham som Barnefader til 3 af hendes Børn, som hun med ham i Hor havde avlet. Det var bevist, at de 3 var født paa de Steder, hvor Ulr. Schnell og hans forrige Hustrus Søster Elisabeth havde henstillet Anna Christophersdatter at aflægge sit Foster. Hver Gang efter endt Barsel var hun vendt tilbage. Hans onde Forhold mod sine Forældre var ogsaa velkendt. Han er haardnakket. Enhver Ting, som han beskyldes for, skal overbevises ham.

Hans Ibsen af Sønderup kørte efter Provstens Begæring Anna Christophersdatter her til Byen, da hun fødte sit første Barn. Anden Gang aag Hans Ottesen i Sønderup hende med Schnells egne Heste og Vogn til Borup i Værløse Sogn, da havde Provsten skrevet

til Anna og affordret Barnet fra Kirsten, hos hvem hun var, at Barnet hed Peder, skønt det dog var døbt Rasmus. Ved det 3die Barn blev hun kørt bort af Tækemand Erik Pedersen til Kallundborg. 8 à 10 Dage derefter fødte hun hos Thomas Christensen i Svebølle, hvor Barnet endnu findes. Hun havde af Schnell faaet et falsk Pas, skrevet af ham selv, og af en Skoleperson i Slagelse ved Navn Enevold Brun renskrevet, hvorefter Præsten i Viskinde har anset og kristnet det for et ægte Barn. Han maatte ogsaa have en daarlig Samvittighed, da han lod Anna Christophersdatter skjule sig i en sort Kiste i Storstuen ud til Kirkegaarden, da Ridefogden eftersøgte hende i hans Hus, hvorover han baade er bleven en Meneder og Æreskænder, thi 3 Gange benægtede han ved sin Ed, at Horen ikke var i hans Hus, skønt hun laa i Kisten. Bendix Degn i Nordrup vidner, at Schnells Karl kom ridende efter ham paa Vejen og berattede, at Horen var fundet. Da havde Mag. Ulrik straks svaret: Fandt de hende i den sorte Kiste?

Paa Antvorskov Slot, hvor Anna var arresteret, og han efter Ansøgning ikke maatte faa hende i Tale, raabte han offentlig i Slotsgaarden: Anna, hold du kun fast, jeg skal tage dig herud med snedige Fingre.

Han havde skældt kgl. Majestæts Ridefoged for en uærlig Skælm, da han høflig var kommet og intet andet forrettet, end hvad hans Embede vedkom.

Generalfiskalen vilde nu henstille, at Provsten dømtes fra Embede, Kjole og Kald, mistede alle Grader fra Akademiet (Universitetet) og degraderet til en gemeen Person.

Forhørene over Anna Christophersdatter paa Antvorskov oplyser langt mere end Anklageskriftet.

Hans Ibsen kørte til København med Anna og Elisabeth (Walck), Søster til Schnells første Kone, almindelig kaldet Søster Elisabeth, ligesom Provsten benævner hende som sin »Søster«. De havde et stort Skrin med. Anna var frugtsommelig og lavede til Barsel. Som han uforvarende væltede om Natten paa Hvalsø Gade, kom han at hjælpe Anna fra Vognen. Da fornåm han og fandt paa hendes Sideliv, at Barnet rørte sig i hendes Liv. De kørte saa videre til København, hvor begge Kvinderne stod af i Vestergade. En Mand, som Hans ikke kendte, tog Skrinet af Vognen, hvorpaa han kørte hen til Søren Møllers i Store Hjortedamsstræde. Hvor de 2 Kvinder søgte Logement, vidste han ikke. Dagen efter ved Middagstid kom der Bud fra Elisabeth, om han vilde komme til hende til Peder Ribers Skrædder i Brolæggergaden. Det gjorde han, tog Elisabeth paa Vognen, og de kørte til Sønderup Præstegaard, mens Anna blev tilbage, men hvor eller hos hvem vidste han ikke. Han saa hende først nogle Uger efter.

Anna berettede, at hun logerede hos Anna Jensdatter i Aabenraa eller Brøndstræde, her fødte hun en Dreng, der blev døbt i Holmens Kirke, og kaldt Peder. Ulr. Schnell i Sønderupnørre blev udlagt som Barnefader. En Soldaterkone havde baaret Barnet.

Da Anna anden Gang skulde afsted, var Elisabeth kommet til Hans Ottesen i Sønderup og havde spurgt, om han vilde køre hende til København med Schnells Heste og Vogn. Provsten havde sagt, at Anna skulde rejse til Helsingør efter noget Arvegods paa hendes

Børns Vegne. Han fik dem til Vogns og kørte straks til Borupgaard i Værløse Sogn (tilhørende Doct. Jens Bircherod), hvor Kirsten Kjelds (sl. Peder Schows) boede. Hun havde tidligere været Præstekone i Sønderup. Her kom Anna ind. Han kørte saa med Elisabeth til København og derfra til Sønderup. Først senere saa han Anna — det var 8 Dage efter, da hun sad bag Kakkelovnen i Præstegaarden. Barnet blev døbt i Kirkeværløse Kirke og baaret af Præsteenken Kirsten. Det kom til at hedde Rasmus. Ogsaa det var Schnell Fader til.

Den første Gang, hun kom i Lejermaal med Schnell, skete om Aftenen, da han kom sildig fra Slagelse og alle Folkene var i Senge, og det skete udi hans eget Køkken paa en Bænk. Næste Gang var i Studerekamret. Til hver af sine Rejser havde hun faaet 3 Slettedaler af Elisabeth Walck. Det første Barn — Peder — levede kun 7—8 Uger og blev begravet i de fattiges Kirkegaard uden for Nørreport, det havde Konen, Anna Jensdatter, som Barnet var hos, selv mundtlig berettet hende en Søndag, som hun kom til Mag. Schnell under Prædikenen, da hun var ene hjemme og blev der og til Bords med Præsten. Det andet Barn, født paa Borupgaard, blev i Værløse, det havde Kirsten Kjelds ordnet — det levede nok ogsaa kun 6 à 7 Uger.

Tredje Gang skete Gerningen i Storstuen, hvor der stod en Seng. Hun blev frugtsommelig, og da Tiden kom, sagde hun til Elisabeth: Hvor skal jeg nu hen, dette er den 3die Gang, det er nu snart Tiden, jeg skal gøre Barsel. Elisabeth svarede: Da faar I rejse hen en

Steds i Landet og lade, som I rejser til Jydland for mig efter noget Gods hos min Moder, og naar I kommer ud, kan I rejse hen i en Landsby og gøre Barsel. Tærskeren Erik Pedersen fra Sønderup kørte hende saa efter Elisabeths Befaling til Kallundborg. Herfra tog hun ud til Thomas Christensen i Svebølle, hvor hun var i 8 Dage og fødte det 3die Drengbarn — blev kristnet Rasmus — der er det endnu for at opfostres. Hun gav 2 Slettedaler paa Haanden og skulde ellers give 28 Skill. ugentlig. En Morgen tidlig før Dag gik hun til næste (nærmeste) By, hvor hun lejede en Vogn til Slagelse for 3 Mark. Her kunde hun ikke faa nogen Vogn til Sønderup, hvorfor hun skikkede Bud til Mag. Cangaans Enke og saa fik hendes Vogn og Heste til Sønderup. Her fortalte hun da Tjenestefolkene ved sin Hjemkomst, at hun kom fra Jydland til København og derfra til Slagelse, og samme Tid fliede (gav) Søster Elisabeth hende en Pung med Penge, som hun skulde sige, hun havde ført fra Jydland til Elisabeth fra hendes Moder. Derpaa fliede Anna Pengene til Elisabeth og sagde: Der er noget fra Eders Moder tillige med 3 Sølvskeer. Dette havde Arnholt Skrædder været Vidne til. Ydermere oplyste Anna i Retten, at hun bragte intet Pas med sig, da hun rejste bort for at føde sine 2 første Børn, men da hun skulde til det 3die Gang, da leverede Moster Elisabeth hende et Skrin og sagde: Derudi er baade Pas og andet, hvad I skal have med Eder paa Rejsen, og det var det selvsamme Pas, som her er fremlagt i Retten sammen med Skrinet. Passet var vist Sognepræsten i Viskinde, da Barnet skulde døbes. Passet lød saaledes: Den gunstige Læser være

hermed venlig hilset og derhos forstendigis (o: oplyses om), at nærværende fattige Enke Anna Christensdatter, som denne min Rejsepas har været begærendis, agter at forrejse til Jydland anlangende en Arv, som der skal være tilfalden hende eller hendes Barn paa hendes sal. Mands, Rasmus Pedersens Vegne, som boede her i Menigheden og døde Søndag d. 15. e. Trin., og har efterladt sig en Søn ved Navn Peder, foruden det Foster med hvilket hun nu gaar frugtsommelig. For den Skyld indfalder min venlig Begæring først til de gode Mænd Rettens Betjente, at de befordre hende til den arvede Rettighed, som hende eller hendes Barn lovligen kan tilfalde, betænkende Guds alvorlige Befaling til at skaffe Enker og faderløse Ret. Dernæst til alle og enhver, som enten ved Færgestederne eller andensteds udi de dannemarkiske Provinser haver at sige, at de ej alene lader bem. fattige Enke fri og ubehindret passere og repassere, men endog udi alle andre mulige Maader til det bedste befordre forventende den allerhøjestes runde og rige Belønning, under hvis kraftige Beskærmelse den gunstige Læser med alt kært troligen af Hjertet befales.

Landskrone d. 26. Januar A^o 1685.

I. P. Carup.

Om dette Pas havde Skoledisciplen Enevold Brun fra Slagelse Latinskole erklæret: Kender jeg underskrevne, Enevold Brun, at jeg efter Mag. Ulr. Schnells Begæring har skrevet og underskrevet dette Rejsepas, hvortil han mig en Concept forelagde og synes mig

samme Concept at være skrevet med hans egen Haand, men Navnet, som hos under staar, bad han mig saaledes drage i dette Drag. Hvilket jeg og for min Rektor i Dag d. 15. April vedgik Ao 85 — og derefter tog Mag. Ulr. Schnell baade Originalen og Concepten, som jeg skrev efter, til sig og blev i min Nærværelse ingen Signet paatrykt.

Testerer jeg med egen Haand

E. Brun.

Provsten blev nu indstævnet til at møde paa Antvorskov Birketing for at give Forklaring om dette Pas. Han mødte ikke selv, men sendte en snu Prokurator, Claus Buch, der fremlagde hans skriftlige Indlæg: Som jeg underskrevne af Hans kgl. Majestæts Ridefoged Jens Willumsen paa Antvorskov Slot er kaldet til Antvorskov Birketing d. 5. Maj, endel til min forrige Tjeneste-Kvindes Anna Christopherdatters egen Bekendelse, endel til andres Vidnesbyrd at paahøre og til at svare, anlangende Anna Christophersdatters Forhold udi min Tjeneste, da som mig er kommet for Øre, at bemeldte Anna udi hendes Fængsel og Tvang, i hvilken hun en Tid lang haver været, skal have gjort en Bekendelse, som maaske skal være forfattet af hende, (som dog hverken kan læse eller skrive) i Dag her for Retten bliver forelæst med Spørgsmaal, om hun dem nu her for Retten vil vedstaa. Og eftersom slig Bekendelse (som hun maaske allerede haver gjort enten maaske formedelst søde Løfter om Frihed for Straf at nyde eller maaske af Trusel med større og forfærdeligere Fængsel eller og maaske af den Forstyrrelse i Hovedet, som saa ilde

skal være medhandlet udi hendes haarde Fængsel og Tvang, at hun, som det sig lader anse, enten lidet eller intet kunde sanse eller og maaske formedelst alle 3 omskrevne med hinanden tilsammenføjede Aarsager) efter Loven bør at anses som ingen Bekendelse, formener jeg paa Rettens Vegne bem. Anna Christophersdatter bliver tilholden sin Sandhed om hendes Barns Fødsel med videre her for Retten i Stykkevis selv at udsige, eftersom hvad hun for Retten nu bekender, det bør hun siden at vedstaa og i hver Punkt og Prikke nøjagteligen efter Loven at bevise, og dersom da noget (dog imod Forhaabning) udi saadan hendes Bekendelse foregives om mig enten paa mit Kald eller Embede eller og anden Maade kan være til præjuditz, skal derpaa følge tilbørlig Svar og Erklæring, naar jeg til Doms bliver søgt for min tilbørlig Ret, nemlig først den gejstlige førend for den verdslige efter Lovens 1 R. 2. Cap. 15. Art. Over alt haver nærværende min Fuldmægtig udi min Svaghed ej aleneste bem. Anna Christophersdatters Bekendelse og de andres Vidnesbyrd at paahøre, men endog Spørgsmaal at gøre enten til enhver i Særdeleshed eller dem alle i Almindelighed, saa vidt fornøden kan eragtes til Sagens Oplysning.

Sønderup Præstegaard d. 5. Maj 1685.

Uldrich Schnell.

Saa tog Prokuratoren fat med mange snedige Spørgsmaal til Anna. Om hun ikke selv sagde til Ulr. Schnell, at hun rejste til Jylland, og om hun ikke ved Hjemkomsten fortalte, at hun havde været i Jylland. Jo, svarede

Anna, men Søster Elisabeth gav hende Pungen, for at hun skulde sige, at hun havde haft den med fra Jylland. Om hun ikke tidligere havde udlagt en Rytter, Jacob Fux, som Barnefader. Det mindedes hun ikke, men det ved hun, at hun hverken med Jacob Fux eller nogen anden Rytter har haft legemlig Omgængelse. Hvorfor hun saaledes havde handlet med sit Hoved og beskadiget det, om hun ikke havde gjort det for den mørke og forskrækkelige Steds Skyld, paa hvilket hun var hensat? Om hun havde gjort nogen Bekendelse om Ulr. Schnell, imedens hun sad i Ridefogdens Kammer, eller hun havde gjort den, efter at hun var hensat paa førormørte forskrækkelige Sted. Anna sagde hertil, at hun havde slået sig i Hovedet af Frygt for Fanden for det forargelige Levned hun havde ligget i med Ulrik Schnell, og det derfor skulde gaa hende ilde, og skete denne Skade i Gaar 8 Dage i den Arrest, hun da sad, men tilforn da havde hun vel sagt til en Kvinde, som sad hos hende i Arresten, at Provsten var Fader til 3 Børn, som hun havde faaet i Løndom. Om hun ikke efter slig Bekendelse fra ommeldte mørke og forskrækkelige Sted og Hul, hvor hun var hensat, blev befriet og entlediget og paa et andet og bekvemmeligere Sted var henstillet, hvor hun siden indtil nu er forbleven? Anna forklarede hertil, at hun hverken var eller har kunnet være deri siden, fordi at Bartskeereren skulde forbinde hendes Hoved, som hun selv havde slået. Hun havde ikke bekendt enten af Trusel for Fængsel eller af Frygt derfor, ej heller af nogen Tilskyndelse eller Forlokkelse, men hendes Bekendelse er saaledes, at hun vedstaar den for Guds Ansigt.

Om Mag. Schnell ikke tilraadede hende at blive til Stede, da Ridefogden kom for at inkvirere om hende, da hun sagde, at hun vilde gaa bort? Jo, det var sandt, han bad hende blive til Stede, det var ogsaa uden hans Vidende, at hun kom i Kisten, men det skete med Moster Elisabeths Raad og Hjælp.

Om hun kunde læse og skrive? Anna svarede, at hun kunde læse Prent, men intet skrive. Hvorledes hun da kan vide, at det er det samme Pas, der er fremlagt her, som hun havde med paa sin sidste Rejse?

— — Saa mødte Bendix Degn fra Nordrup frem og meddelte: Onsdag d. 8. April kørte han for Provsten til Nordrup Kirke, og som de var ved Hallelev Skov, kom Schnells Tjenestekarl Povl ridende til paa Præstens liden graa Hest. Da spurgte Schnell: Hvi kommer du saa hastig? Svaret lød: Far, de har faaet Anna. Provsten: Fandt de hende i den sorte Kiste? Ja, svarede Karlen. Bendix Degn spurgte da Provsten: Hvad er det for en Kiste? Svaret lød: Det er den sorte Kiste i den store Stue. Skærtorsdag efter, da Prædiken var nær, kom Bendix ind i Præstens Stue med Nøglerne til Sønderup Kirke. Da sagde Schnell: Nu har de faaet fat paa den, som har givet den falske Attest (Passet) — hvorpaa han lod ham læse den latinske Skolemesters (Rektors) Skrivelse af Slagelse. Bendix sagde derpaa: Nu er Kortet slaget, Gud forlade Eder det, da skulde Anna ikke have faaet den Tur, som hun nu har. Provsten bemærkede da: Gud bedre mig, saa sandt jeg ved altfor meget deraf — og han bad, at Bendix ikke maatte sige noget.

Derpaa kom Arnholt Helleesen, Skrædder i Nordrup, frem. Han havde oppe i Præstegaarden hørt Provsten spørge sine Folk, hvad Vinden var, om Anna havde god Vind fra Jylland. Hvad Folkene havde svaret derpaa, erindrede Skrædderen ikke, men Schnell havde selv bemærket, at det var ej god Vind for hende at komme fra Jylland. En Søndagften, 14 Dage før Paaske, kom Anna hjem og glædede sig. Provsten sagde, at det var en lykkelig Rejse, efterdi hun kom saa snart igen, og som Anna var indkommen i Stuen, blev der et Skrin indbaaren fra Vognen. Anna sagde da: Det er et skønt Skrin at forvare noget Tøj i. Derpaa blev Skrinet oplukt, og Schnell og Elisabeth gik til det, hvorpaa Moster Elisabeth kom fra Skrinet med nogle Sølvskeer i Haanden og viste ham ogsaa en Pung med hele Sølvpenge udi, hvoraf hun tog to Dukater og fliede ham i sin Haand og spurgte, om han kendte dem. Hertil svarede han Nej, men hun sagde: Det er Christiani 4ti Dukater, som jeg har arvet. Derefter kom Provsten med nogle Dukater og Rosenobler (eng. Guldmønt) udbredt paa sin Haand, viste ham dem og sagde: Se, hvilke Penge Anna har ført med sig fra Jylland til Søster Elisabeth. Denne spurgte nu Anna, hvad hendes (Elisabeths) Moder sagde for godt i Jylland. Anna svarede: Hun vil have baade mig og Eder derover til Pinsedag. Derpaa spurgte Schnell Anna, om hun kom over København eller Kallundborg. Over København, lød Svaret. Elisabeth gik derpaa hen til Vinduet og sagde: Jeg faar se, om I ej har brudt Seglet for Pungen paa Vejen.

— — Alt dette sad Amtmand Hugo Lützow paa

Antvorskov og hørte paa af den Grund, at Anna havde klaget over at være slaget det, som hun selv havde slaget.

* * *

Det andet Barn var jo født hos Kirsten Kjelds, Schnells Formands Enke i Sønderup, paa Borupgaard. Hun flyttede senere til Hillerød, hvor hun flere Gange var i Forhør hos Provsten angaaende sin Medviden. Hun synes at ville dølge Sandheden til at begynde med og giver undvigende og vakkende Forklaringer, vel fordi hun er i Forstaaelse med Ulr. Schnell.

Kirsten Kjelds fortæller: Her kom et Kvindfolk til mig, som sagde sig at hedde Anna Christophersdatter, som foregav, hun vilde over til Lolland og begærede, at jeg vilde forhjælpe hende til at faa en Vogn til Vordingborg, samme Kvindfolk var frugtsommelig, derfor gjorde sin Barsel samme Dag mod Aften, som hun kom, og da jeg spurgte hende ad, hvor hun var kommet fra, sagde hun sig at være født i Jylland, hvor hun var trolovet med en Karl ved Navn Laurids Pedersen, som var Fader til samme Barn. Da Barnet blev døbt, da bad hun mig nogle Dage derefter, at jeg vilde lade forsyne Barnet, indtil hun kom fra Lolland igen, svor ved højeste Ed at ville komme tilbage, og gav hun mig 2 Slettedaler til Barnets Ophold i hendes Fraværelse. Jeg i min store Enfoldighed troede hende paa hendes mange Eder og Forbandelser, besynderlig efterdi jeg troede, at hun var trolovet, som hun berettede, med det samme rejste hun bort, og siden saa jeg hende aldrig mere. Fra den Tid af havde jeg maattet forsyne Bar-

net, Gud bedre mig desværre, eftersom jeg ikke kunde bortkaste det eller paa anden Maade komme af med det og ved ikke rettere, om det endnu er i levende Live i København, og aldrig haver svaret nogen Skilling eller Skillings Værdi til samme Barnets Underholdning.

Friderichsborrig 9. Maj, A^o 1685.

Kirsten,
sl. Hr. Peder Schous.

Præsteenken, der 1684 boede paa Borupgaard, er altsaa nu flyttet til Hillerød.

Præsten i Kirkeværløse, Jens Pedersen Bircherod, bekræftede efter Schnells Anmodning, at han d. 9. Marts havde døbt et forvandret Kvindfolk, Anna Christophersdatters Barn ved Navnet Rasmus. Til Barnefader var udlagt en Karl Erik Pedersen der fra Sognet, som hun sagde, at hun var trolovet med.

Kirsten Kjelds fik nogle Dage senere Lejlighed til at fortælle mere, som hun forleden Mandag ikke alt kunde sig erindre.

— Slotsprædikanten Mag. Torm var til Stede og Konrektoren, Magister Marcus Billefeld. I sidst afvigte Februar kom en gammel Kone til hende udi hendes Hus i Hillerød ved Navn Anna (Jensdatter), hun boede i Landemærket eller Pustervig i København og havde et Brev til hende fra Mag. Ulr. Schnell udi Synderop udi Mening, at hun vilde lade den Kvinde bekomme det Barn, som Anna Christophersdatter havde født hos hende paa Borup, hun turde ikke tvivle paa Betalingen, hvad det havde kostet, Moderen skulde nok betale det. Og det var det Kvindfolk (Anna Chri-

stophersdatter), som hun saa udi Mag. Schnells Stue, efter at hun havde gjort Barsel hos hende. Hun vilde have talt til samme Kvindfolk om hendes Barn, da blev hun forkommet og borte for hende, saa hun intet maatte komme Kvindfolket i Tale, hvorudover hun lettelig kan tænke, at det var den Anna Christophersdatter, som for Letfærdighed med Mag. Schnell nu var arresteret. Og begærede Magister Ulrich i samme Brev, at hun vilde for Aarsags Skyld sige til Kvinden, som afhentede Barnet, at Barnet hed Peder, ihvorvel det er døbt Rasmus, udi hvilken Begæring hun og føjede Provsten og sagde til Kvinden, at Barnet hed Peder, hvorpaa hun saa lod samme Kvinde blive Barnet og Brevet følgagtig. Men for hvad Aarsags Skyld, at Barnet skulde hedde Peder, efter at det var døbt Rasmus, er Gud bevist og ikke hende. Ogsaa erindrer hun sig, at Mag. Ulr. Schnells forrige Kones Søster, Elisabeth, kom ind paa Borup den Dag, at det Kvindfolk kom til hende og gjorde Barsel, men ikke talte et Ord om, at hun var fulgtes med Anna Christophersdatter.

Samme Sommer var hun rejst ned til Ulr. Schnell for at besøge ham, eftersom hun har boet i samme Præstegaard tilforn, og der saa hun samme Kvindfolk, som havde barslet hos hende, gaa gennem Stuen ligesom et andet Tjenestefolk, men da hun begærede at ville tale med hende, da gjorde de sig fremmede der udi Huset og lod, som de ikke kendte hende, og hun fik hende ikke udi Tale. Ydermere fortalte Kirsten, at hun saa ofte hørte Tale om, at Mag. Ulrik Schnell skulde have levet i Letfærdighed med Elisabeth, som var hans forrige Kones Søster, men hun kunde ikke

nævne nogen vis Person til Sagnsmand, thi alle Munde der var fulde deraf udi Egnen, hvor Schnell boede. Han var hos hende Søndag 10. Maj i Kirkeværløse Præstegaard og begærede en Attest af hende, hvem samme Kvinde havde udlagt til Barnefader. De faa Dage, Anna Christophersdatter var hos hende paa Borup, gik hun altid med et fordækt Ansigt og laa altid med Bedækkelse, saa hun ikke vilde lade sig kende.

* * *

Det var vistnok følgende Brev fra Enoch Rold i Sønderup, der fik Amtmanden til at tage Affære:

Saasom en af Provstens, Mag. Ulrich Schnells Tjenesstepiger, navnlig Anna Christophersdatter, som har tjent ham nogle Aars Tid for Kokkepige, næst forleden d. 12. Marts rejste fra Mag. Schnell med hans Heste og Vogn til Kallundborg i den Henseende, at hun skulde rejst til Jydland, forbemeldte A. C. var samme Tid frugtsommelig, lavede til Barsel, var kendelig tyk, som med Vidner og skal bevises, og da hun kom til Kallundborg, lejede hun en Vogn til Frederiksborg, hvor hun haver været til d. 5. April sidst afvigte, da kom hun igen til Mag. Ulr. Schnell alt under det Skin, som hun kom fra Jydland; da hun rejste bort, var hun, som meldt er, med Barn, og nu hun kommer igen, er hun det entlediget, og som mig er berettet af Folk, at hun skulde ville beskyldes mig for Barnefader til hendes Barn, det jeg dog ikke er, da beder jeg gunstige Hr. Amtmand vilde være af den Fromhed at lade samme A. C. arrestere og eksaminere, paa det den rette Barne-

fader og Sagen kunde komme for Dagen. Jeg lever i den ydmyge Tillid, Eders Velbaarenhed lader efterforske Sagens rette Beskaffenhed, paa det min Uskyldighed i dette Fald (Tilfælde) kan forfares; jeg vil skaffe Bevislighed paa, at hun var frugtsommelig og lavede til Barsel, da hun forbemeldte Dato rejste bort og siden er bleven det kvit, paa hvad Maade maa hun vide at forklare. De, som kan vidne, at hun var frugtsommelig er: Erich Pedersen, Povel Nielsen og Jens Erichsøn, alle hos Ulrik Schnell, desuden Hans Christensen og Maren Mads Jørgensens i Sønderup, flere bliver vel med Tiden at faa til at vidne.

Synderup d. 7. April A^o 85.

Enoch Rold.

Paa dette Brev har Amtmanden skrevet: Paa kongl. Majestæts Vegne skal Ridefogden Jens Willumsen inquirere om denne Sag og lade syne bemeldte Kvindfolk ved nogle dertil erfarne Dannekvinder.

Datum Anderskoff d. 7. April 1685.

Hugo Lützwow.

Saa tog Ridefogden Affære, og som det synes meget sagtmodigt og udholdende. Det har aabenbart sat Sindene i Bevægelse ikke alene i Præstegaarden, men ude i Byen. Provsten fortæller da ogsaa om den Tumult og Alarm, der var, da Fogden og hans Folk kom. Sikkert har der i Gaard og paa Gade været baade store og smaa Sønderuppere, der har drøftet Begivenheden, og set Fogden køre med Anna til Antvorskov. Vi skal nu høre om:

Da Ridefogden var i Sønderup Præstegaard.

Ridefogden paa Antvorskov, Jens Villumsen, tog saa sammen med et Par Vidner fra Gudum ud til Ulr. Schnell, hvor han efter Amtmand Hugo Lützows Ordre skulde »inquirere« (undersøge) Anna Christophersdatter. Det har aabenbart været den saakaldte Malkeprøve, der skulde foregaa ved et Par erfarne Dannekvinder. Prøven gik ud paa at undersøge, om der var Mælk i hendes Bryst; var dette Tilfældet, gjaldt det som Bevis for, at hun havde barslet. Da vi kom i Magister Schnells Stue, hedder det, begærede Ridefogden, at Anna skulde lade Dannekvinderne undersøge hende. Hun maa være borte, sagde Provsten, og jeg ved intet, hvor hun er, men muligt hun er kommet ned i min Kælder og er kommet derfra til sin Moder i Nordrup. Ridefogden vilde tale med hende, om Hr. Magisteren vilde tillade ham at søge efter hende? Hun er ved min Gud ikke i mit Hus, svarede Schnell, men det er vist, at hun laa her i min Stue udi denne Slagbænk ved Stegersdøren hos et af mine Børn i Nat, og der hun fornam, at der kom saa mange Folk udi Gaarden, da blev hun borte her i Stuen mellem vore Hænder, og tilmed ved jeg ikke, om I kan have den Myndighed at ransage hos Gejstligheden, og tilmed er jeg selv Provst her udi Slagelse Herred, og derfor er jeg næst (o: nærmest) falden selv at straffe hende eller og at lade hende straffe, om hun var eller haver vaaren med Barn, som jeg næppelig tror. Ridefogden sagde: Jeg haver intet med Hr. Magisteren at bestille, men jeg begærer udi al Venlighed, om jeg maa komme det om-

rørte Kvindfolk i Tale, eftersom jeg ved, hun er her i Huset.

Nu blev Provsten harm: Det skal I have sagt som en uærlig Skælm. Jeg er en ærlig Karl, tog Ridefogden til Orde, og han bad Vidnerne drage dette til Minde, hvad der var passeret. Schnell vilde saa glatte ud: Jeg maa forklare mine Ord selv, det er ikke Eder ment, men den skidne Enoch (se Brevet fra ham), som gaar her og bruger Munden (Ϸ: fører Sladder). Atter spurgte Jens Ridefoged, om han kunde faa Anna i Tale. Hun er ikke i mit Hus, lød Svaret, det jeg ved, dersom jeg ved det, saa forbandet være jeg og alt det, jeg ejer, uden hun er i Udhusene, og der maa I søge med Eders og mine Folk, og omendskønt hun skulde være besøvet, som jeg ikke tror, saa hører Bøderne til Gejstligheden (Lejermaalsbøder). Derpaa spurgte Schnell sin Kæreste (Kone) ad, om hun syntes den Gang, at Anna rejste bort, at hun var med Barn. Svaret lød — lidt arrigt —: Nej, saa Gud vidste jeg ikke og ikke heller kunde se det paa hende. Ja, sagde Provsten, min Kæreste er vel saa forstandig, at hun kunde se, om saa havde været, thi hun er en gammel Kone og har selv faaet 10 Børn. Dersom hun haver faaet Barn, saa kommer det Ridefogden intet ved, det hørte ham selv til at straffe hende, og han vil gøre sin yderste Flid at lade søge og lede efter hende, for han ved, at hun er her i Landet at finde; dersom hun er skyldig, da er det ikke mere end billigt, end at hun burde straffes, som og skal ske, om det lovlig kan bevises, at hun har faaet Barn, som jeg næppelig tror. Hvis hun er uskyldig, da vil jeg tage hende udi Forsvar, og den Skælm, som

fører det frem paa Tinge, skal blive den, indtil han beviser det — og nu vil jeg gaa i Kirken (formentlig har Besøget været paa en Helligdag). Den sagtmødige Ridefoged svarede: Ja, i Guds Navn, saa vil jeg gaa med. Da Prædikenen var endt, gik Jens Ridefoged ind i Præstegaarden, og Schnell kom straks bagefter. Atter kom Spørgsmaalet fra Ridefogden, om han maatte faa Anna i Tale, eller om Provsten vilde tillade ham at søge og oplukke Døre og Kister. Nej, jeg har givet Eder Lov een Gang. Ja, svarede Ridefogden, vi maatte da intet for Søster Elisabeth. Herpaa sagde Schnell: Vil hun, saa maa hun, endog jeg selv er Herre og Konge i mit eget Hus. Nej, svarede Elisabeth, jeg vil intet lukke op, Nøglerne er bortkomne. Ja, ja, lød det fra Magisteren, saa kan Du lade blive, det staar altsammen i dine Hænder, du raader for alt det, jeg haver, og haver Nøglerne dertil. Ridefogden vilde nu høre Tjenestefolkene bl. a. Tærskeren Erich Pedersen, der havde kørt Anna til Kallundborg med Schnells Heste og Vogn. Nej, saa Gud gør jeg ikke, lød Provstens Svar, de to har nu snart udjent, ellers tilstaar jeg og nægter ikke, at jeg lod hende med mine Heste og Vogn ved Erich Pedersen d. 12. Marts køre til Kallundborg. Saa maa I intet fortænke mig i — lød det fra Jens Ridefoged — at jeg tager de tvende Karle op med mig til Amtmanden til Forhør. Jeg tør sige Nej, sagde Provsten, jeg haver fæstet dem for Kost og Løn, og de skal blive i deres Tjeneste. Jens Villumsen bad nu de to Karle, at de vilde følge med, og naar Forhøret var sket, da at gaa i deres Tjeneste igen. Jeg tror ikke, kom det fra Schnell, I vil tage mine Folk og fængsle dem til at vidne. Nej,

de skal ikke blive arresteret, langt mindre fængslet, kom det sindigt fra Ridefogden. Men kan jeg nu ikke faa Anna i Tale? Nej, saa Gud, hun er ikke i mit Hus — og Søster Elisabeth stemmede i med og stadfæstede med ham og vilde ikke lukke op, Nøglerne var borte. Ridefogden tog saa Afsked og gik ud i Porten, som om han vilde gaa ud paa Gaden. Pludseligt sagde han til de to Vidner: Jeg haver forget (glemt) noget at tale med Magister Ulrich — hvorpaa de gik tilbage igen op udi Studerekammeret og blev der noget og snakkede med Schnell. Derpaa gik Jens Ridefoged ind i den store Stue ud til Kirkegaarden og lukkede Døren op og bad os komme ind. Saa sagde han: Denne sorte Kiste haver jeg fortænkt, at hun er i, vil I lukke den op, Hr. Magister, eller befale Eders Søster Elisabeth? Ja, svaredes der, jeg vil gerne, vil du Søster? Nej, saa Gud vil jeg ikke, sagde Elisabeth. Ja, saa bliver jeg her, sagde Ridefogden, indtil I kommer fra det andet Sogn (Nordrup). Nej, det kan ikke ske, svarede Schnell, mine Breve og mit Tøj ligger herinde, derfor kan I intet være her, gaar i den anden Stue. Nej, jeg gør ikke, sagde Jens Villumsen, saa holder vi Vagt. Mine Folk har andet at bestille end holde Vagt hos Eder, sagde Provsten — og derpaa drog han ad Nordrup til. Da gik Ridefogden igen hen til Kisten og bankede paa den og raabte: Anna Christophersdatter — nogle Gange — er I herinde? Han tog nu og løftede ved Laaget, saa gik det straks op, fordi Kisten var ikke ilaaset. Da rejste Anna sig op af Kisten. Hvorfor ligger I her? spurgte Ridefogden. Jo, fordi jeg saa, der kom saa meget Folk i Gaarden, derfor var jeg bange, svarede Anna. Hun

gik nu med ud i Gaarden og bekendte paa Vejen, at hun havde faaet et Barn i Svebølle. Derpaa kom hun i Fængsel paa Antvorskov Slot.

* * *

En skøn Majdag slog Schnells Skæbnetime. Over Hals og Hoved blev han taget med til Antvorskov og derfra næste Morgen ført til København og indsat i Kastellet.

Her skrev Schnell sit Forsvarsskrift, hvori han giver mange interessante Oplysninger om sit Liv og Levned. Tillige gendriver han Punkt for Punkt de svare Anklager, der er rettet mod ham — meget behændigt og med Henvisning til mange Lovparagraffer. Det er ikke fri for, at han anklager selve Fiscalen, ligesom han ogsaa kritiserer den kgl. Ordre til at sætte ham i Fængsel og undersøge hans Forhold ved en Kommission. Af Skriftet skal her gøres et Uddrag: Hans Ibsen kørte for min Søster (Elisabeth, hans Svigerinde) og Anna Christophersdatter, om hun var frugtsommelig, det vidste jeg ikke, thi hun sagde for mig, at hun havde en Søster i Skaane, som havde tjent en af de Totter, og som nu var gift, dem vilde hun besøge. Da hun kom hjem, lod hun sig ej heller i ringeste Maade for mig forstaa, at hun havde født noget Barn enten hos Anna Jensdatter eller andetsteds, ej heller skal det bevises, at jeg nogensinde haver enten akkorderet med Anna Jensdatter eller givet hende enten Penge eller Køer eller noget saadant, hvad Navn det og have kan, enten for dette eller for noget Barn at opføde, alleneste hvad hun

haver faaet af mig, baade førend jeg blev Præst, og imedens jeg var Cantor og næstøverste Collega udi Aalborg Skole for 20, 21, 22, 23, 24 Aar siden, da jeg fra Aalborg aarligen sendte hende Gryn, Spæk, Sild og andre Viktualier, som det falder, saa og siden jeg blev Præst: Kær, Gryn, Ost, Lam og Gæs og andet saadant; det har jeg altsammen foræret hende til recompense for det meget gode, hun beviste mig udi hendes gode Velstand udi Belejringens Tid (Svenskerne ved København), da jeg havde ingen selv enten af Fader, Moder, Slægt eller Venner; alleneste en Ko betalte hun mig med et nyt Dynevaar for et Aar siden i Peder Ribers Hus. Den samme Høflighed og Taknemmelighed har jeg altid bevist mod alle andre, som har bevist mig det ringeste gode, og kunde fremføre 100 Eksempler, om fornødent gjordes. Har Anna Jensdatter enten Kontrakter eller Missiver (Breve), hvoraf det kan bevises, at jeg har indbringt noget Barn hos hende til Opfostring, da skal jeg blive den gestendig, men jeg ved sikkerligen, at aldrig noget Bogstav under min Haand i saadan Fald skal findes.

Angaaende Maren Hans Ibsens Vidnesbyrd, at hendes Mand og hun finge intet for Rejsen, uden at de derefter maatte staa Skrifte, da er dette ej alene usandfærdigt mod mig, men endog usandfærdigt og bespotteligt mod Gud og hans kristne Menighed, thi der ligger et Tingsvidne hjemme, udstedt af Anderskous Birketing forgangen Aar, der melder, at Hans Ibsen og Konen har staaet aabenbar Skrifte for deres meget skammelige og forargelige Liv og Levned — i Løve Herred, iflg. Provstens Attest derfra. Schnell opfordrer

nu Anklageren til at straffe dem og ikke lade dem vidne mod ham.

Angaaende Hans Ottesøns Vidnesbyrd da vedstaar jeg, at han kørte efter min Begæring for min Søster til København, og Anna Christophersdatter var paa Vognen med, men hverken vidste jeg, at hun vilde til Borupgaard, og heller ikke, at hun var frugtsommelig, og hvorledes skulde jeg kunne vide det, efterdi Kirsten, sl. Hr. Peder Schows, som har født mange Børn til Verden, udi hendes Attest af 9/5 1685 gør den Bekendelse, at det Kvindfolk, som hos hende gjorde Barsel (som nu bagefter skal holdes for at have været Anna Christophersdatter), det kunde hun hverken se eller mærke at være frugtsommelig, hvilket hun og med højeste Ed bekræftede. Ej heller, at hun vilde til Helsingør, thi hun sagde for mig, at hun vilde til Vordingborg, om jeg vilde give hende Forlov at rejse med min Søster til Roskilde eller til København, hvor hun kunde faa en Bondevogn for en ringe Ting til at køre til Vordingborg for at tale med Ridefogden om den Arv, som hendes Søn der paa Godset var tilfalden, hvilket ogsaa bevises af Ridefogdens Missiver, som findes hjemme i mit Skrin, saafremt de ikke ved Godsets Beskrivelse (Beslaglæggelse) er bortkomne. Jeg har derfor ikke sagt til Hans Ibsen: Anna vil til Helsingør.

Angaaende Bendix Degns Vidnesbyrd: Paa min Samtale med min Avlskarl om Kisten, hvorudi Anna blev fundet efter min Bortrejse, og paa min Samtale med Bendix Degn selv om Passet, som Anna skal have haft med sig paa Rejsen, da er Ordene ikke faldet i den Form eller i den Mening, som Degnen har vundet

derom, hvilket enten det maa være sket af Uagtsomhed, at han ikke anderledes har fattet Ordene, eller og af Avind og Fortrædelighed, derom lader jeg de gode Herrer Commissarier dømme af efterfølgende argumento. Bendix Nielsen, Degn til Synderup og Nordrup, har frivilligen ganget til en fremmed Ret, nemlig den verdslige Ret (at jeg intet vil tale om hans idelige Korrespondanser og Konferenser med mine Forfølgere og Efterstræbere), og der vundet mod mig, ej alene sin Præst, men endog sin Provst og Øvrighed, og da han billigen baade kunde og burde at have skudt sig ind for sit rette Forum, nemlig for en Provst at aflægge Vidnesbyrd, saa følger deraf, at han er min Avindsmand, hvorfor hans Vidnesbyrd ikke bør anses iflg. Loven. Min Avlskarl er heller ikke lovlig bleven indkaldt paa Tinge.

Angaaende Anna Christophersdatter er det baade uden mit Raad og uden mit Videnskab, at hun kom i Kisten, jeg har hverken haft Raad eller Daad eller Samtykke, førend jeg fik det at vide paa Vejen til Nordrup.

Hvad Disciplen Enevold Brun bekender, da nægter jeg ikke, at han jo ofte har skrevet adskilligt for mig, eftersom han skriver vel, baade for Mag. Bentzon, saa og efter hans Død, besynderligen siden jeg blev Præpositus (Provst), da han og allermest har skrevet for mig — ogsaa i det vidtløftige, vanskelige og fortrædelige Skifte, men at han har skrevet noget Rejsepas for mig, det kan hverken jeg erindre mig, ej heller skal han det overbevise mig. Tilmed er hans Bekendelse ikke gyldig efter Loven.

Om Anna Christopherdatters Beskyldninger bliver jeg ved min Forklaring: Da jeg af den store Tumult og Alarm i mit Hus, da man næppe kunde høre 10 Ord, som blev talt, stod jeg med Hovedet fuldt ej alene af Fortræd over denne Alarm, men besynderligen af Meditation til mine 2 Prædikener, som jeg og samme Dag gjorde, da hørte og mærkede jeg ikke anderledes, end at Jens Willumsen sagde til mig: Kvinden er her i Huset, og I ved, hvor hun er. Da svarede jeg: Den, som siger det, at hun er her, og at jeg ved, hvor hun er, den har løjet som en Skælm, og Gud straffe mig, om jeg ved, hvor hun er. Ridefogden sagde nu: Er jeg da en Skælm? Dertil svarede jeg: Jeg siger ikke, at I er en Skælm, men jeg siger saa: Dersom nogen har sagt Eder, at jeg ved, hvor hun er, da har den løjet som en Skælm.

Kirstens (sl. Peder Schous) Vidnesbyrd bør heller ikke agtes. Hun mindes vel ellers, hvad Tale og Folkesnak der er gaaet om mig og hende, og hvorledes de flestes Munde derudi Egnen har været fulde af den Tale, at vi (jeg og hun) skulde elske hverandre paa en utilbørlig Maade. Jeg vil ikke indføre eller beskrive det saa groft, som hun har sagt i sin Bekendelse om min Søster og mig, og det ej alene, da hun og jeg var ene sammen udi Præstegaarden, førend min salig Kæreste kom fra Jylland, men endogsaa derefter; hun mindes og vel selv som jeg, at vi næppe nogen Gang eller paa noget Sted er kommet tilsammen, at hun jo selv har repeteret det, hvorledes Folkenes Tale og Domme var om os, fordi vi kunde fordrages vel og ikke kivedes med hverandre, som de fleste Præster og Præsteenker

gøre — for den Skyld var vi mistænkt for hverandre. Men vi har fri Samvittighed. En af hendes Døtre skulde være rejst til Norge og der faaet et Barn i Løndom. Men jeg har dog aldrig troet det, thi jeg ved, hvorledes jeg selv løgnagtigen endog fra min Ungdom er bleven omtalt af løgnagtige Tunger. Men salige er I, siger Christus, naar Mennesker taler allehaande ondt paa Eder. Hvem kan sige sig fri for Æreskænderi? End ikke Kejser, Konger, Fyrster, ja end ikke Christus selv. Ja, Fiscalen med. Jeg kan ikke angive nogen vis Sagsmand, men der gik mange Rygter om ham, baade da han var paa Anderskov Slot og siden den Tid.

Det er ikke efter Amtmandens Ordre, at Anna Christophersdatter er grebet og bortført, thi han havde kun paalagt Ridefogden at lade hende syne af nogle dertil erfarne Kvinder, men ikke at bortføre hende. Imod Loven er hun fængslet og først indsat i et Kammer ved Ridefogdens, dog fængslet med Jern om Fødderne, som mig er berettet, og jeg agter at bevise. Imidlertid hun sad der, havde hun ingen anden Bekendelse gjort end denne, at hun havde avlet dette Barn, som hun nu blev grebet med og af en Rytter, som laa i Synderup, ved Navn Jacob Fux blev Barnefader dertil, hvilken hendes Bekendelse mange Mennesker har hørt. Imidlertid gav Ridefogden hende ingen Kald og Varsel, fordi han ingen anden Bekendelse kunde aftvinge hende med det første Fængsel.

Da lod han hende sætte ned udi et forskrækkeligt mørkt Sted, hvor utallige mange Mennesker haver taget sig selv af Dage, og derfor gaar der sammesteds

meget Spøgelse, det kaldes Troldkonehullet. Og omskønt der blev præsenteret nøjagtig Borgen for hende, maatte hun ikke komme ud af samme forskrækkelige Fængsel, ej heller gav Ridefogden hende noget Kald og Varsel, førend hun havde villet myrde sig selv, som mange enfoldige andre før hende har gjort, hvorfor hun saaledes slog hendes Hoved mod Væggen, at Hovedet moxen var i Stykker paa hende. Dette skete mellem Mandag og Tirsdag om Natten. Dagen derefter (5. Maj) blev hun fremkaldt for Amtmanden og Ridefogden. Og som hun da var ej alene ganske forstyrret i Hovedet og ganske frygtagtig for at komme i dette forskrækkelige Fængsel igen, saa hun heller vilde miste Livet end komme der, saa gjorde hun i sin Forstyrrelse de Bekendelser, som de vilde have. Efter Loven skal en Mand kunne redde sig for Beskyldning for Lejermaal ved sin Ed, som jeg vil gøre.

Saa snart hun var gangen fra Retten, hvilket skete om Aftenen Kl. 4, da straks den samme Nat slog Vorherre hende i sin Retfærdighed: den samme Haand, hun havde oprakt og aflagt Ed med, den blev kulsort (omskønt der aldrig havde været noget Jern paa den), ikke den alene, men endog Armen indtil Albuen, hvilket jeg skal bevise, om Lov og Ret maa være for mig, og om anden Dagen næst efter slog Vorherre hende med Døden. Dagen derefter, Torsdag, lod jeg Ridefogden beskikke med en skriftlig Beskikkelse, som ligger hjemme, hvis den ikke er bortkommen, og forbød ham at begrave hende, førend hun blev besigtiget. Thi jeg mente at lade besigtige baade hendes Hoved og Arm til Sagens bedre Oplysning. Men Ridefogden lod

hende imod min Beskikkelse begrave med hendes sorte Haand og Arm.

Mens jeg var borte, var mit Gods og mine Sager bleven undersøgt, og der jeg kom hjem, er jeg straks paa Timen, førend jeg maatte komme i min Stue, ligesom en grov Tyv, Røver, Mordere, eller som den, der havde begaaet den højeste crimen læsæ majestatis (Majestætsfornærmelse), paagreben og til Anderskows Slot bortført, saa at jeg end ikke maatte faa med mig enten en Skjorte, Halsdug, Handdug, Strømper eller det allerringeste, ja, end ikke en Præstekrave — og saa, om Morgen, uden al Lov og Dom forført her til København og her udi Citadellet Friederichshavn indsat, hvilket jeg aldrig har hørt nogen af Kongens Under-saatter nogensinde at være vederfarede uden dem alene, som havde begaaet crimen læsæ majestatis. Dertil vil Fiscalen svare: Det er alt sket efter kgl. Ordre. Det faar være. Men fra min Ungdom har jeg i Københavns Belejring vovet mit Liv og Blod for min Konge og mit Fædreland, det kan bevises af 2 testimonia militaria, det ene fra min Oberst Kaas, det andet fra min Regiments-Auditør, Mag. Dolmer*), de er bevaret hjemme og viser, at jeg har contribueret til min allernaadigste Arveherre og Konge langt højere og langt mere end

*) Fik Ventebrev (1643) paa Kaldet som Sognepræst ved Aarhus Domkirke; imidlertid fik han Ansættelse som Hovmester og Informator for den unge Kongesøn Ulrik Kristian Gyldenløve, men det tog en brat Ende med denne Beskæftigelse; thi da Magister Dolmer en Dag var kommen for Skade at have drukket for meget, blev han saa hidsig, at han ikke kunde styre sig, men gav sin Elev et Ørefigen. Han slap forholdsvis heldig derfra, idet han senere fik en aarlig Pension paa 400 Rdlr.; men den gejstlige Bane var lukket for ham. Under Københavns Belejring fungerede han som Auditør ved Studenterkorpset, som Schnell var Medlem af.

andre mine Herredspræster, som baade har større Kald og større Formue end jeg.

Paa vrang Beretninger følger ofte vrang Domme. Haman gav en falsk Beretning om Jøderne (Esters Bog).

For 20 Aar siden da blev en vrang Beretning forebragt for Hans kgl. Majestæt, højlovelig Ihukommelse, Friderich 3, at Biskoppen i Aalborg, sal. Doct. Anders Andersen, ved Døden var afgangen. Og efter denne Vrangberetning blev straks udgivet en kgl. Benaadning, at Mag. Torkild skulde være Bisp i Aalborg. Men da Oplysning kom, at det var fejl, da blev det kgl. Brev revoceret (tilbagekaldt), og Anders Andersen var Biskop til sin Dødsdag. Saaledes kan et kgl. Brev tage fejl, og i saa Fald, naar bedre Oplysning foreligger, bør det tilbageholdes.

Alt er nu gendrevet ved kraftige argumento, derfor bør jeg være fri for Tiltale, og Beskyldningerne ikke komme mig enten paa mit Gods, Kald, Embede eller i nogen Maade til Hinder eller Skade. —

— Saaledes skrev Schnell d. 3. Juni 1685. Kommissionen tog dog intet Hensyn hertil, idet den dømte ham til Embedsfortabelse og Degradation, saaledes at han ikke længer maatte bære gejstlig Habit, ligesom han skulde anses for en gemen Person ved at miste de Rettigheder, han havde erhvervet sig ved Universitetet. Han endte sine Dage i Vestindien (St. Thomas), hvor han underviste Negerbørnene.

Mærkeligt nok, at Elisabeth Walck ikke var til Forhør, da hun aabenbart har været en handlekraftig Kvinde, der ved de paagældende Optrin tog Affære — i Præstens Favn.

Redaktør Hans Jensen, Sorø Amtstidende, var i sin Tid Huslærer i den daværende, nu ombyggede Sønderup Præstegaard. Han erindrer, at nede i en Kælder var der endnu en tør Brønd, hvorom Sagnet gik, at der havde Schnell druknet sin første Kone. Pigerne gik ikke derned om Aftenen og paastod, at han spøgede. Men Redaktøren, som færdedes der i 4 Aar, havde dog aldrig bemærket noget, skønt han havde gaaet der til alle Tider.

— — Det var jo en krank Livsskæbne, Provsten fik. Naar der blev grebet saa kraftigt fat, skyldes det sikkert hans ikke ganske uplettede Fortid, ligesom man nu vilde gøre en Ende paa al den Folkesak, som gik paa Egnen. Her var vel som saa ofte sandt og usandt blandet mellem hinanden. Men Realiteterne: De 3 Børn med Anna Christophersdatter + det falske Pas kunde han ikke komme udenom, og de har fældet ham. Det synes ogsaa underligt, at hans Hustru ikke har været for Retten, da man maatte mene, at hun ikke maatte kunne undgaa at vide noget om de mange dulgte Ting, der passerede i Præstegaarden. Maaske har hun vidst alt, men fortiet og skjult det, eller ladet, som om hun var ganske uvidende. Det har maaske været det klogeste. Nu om Stunder vilde en Præst ogsaa i saadant et Tilfælde blive dømt fra Bestillingen, men Anna Christophersdatter vilde næppe være bleven underkastet en saa haardhændet Behandling, der medførte hendes tragiske Endeligt. Retsbegrebet har paa dette Punkt ændret sig betydeligt siden hin Tid, og mon hun ikke, hvis det havde været nu, og Sagen var bragt for et Nævningeting, da vilde være bleven frikendt?

DRAMA VED FØRSLEVGAARD

En skøn Sommeraften, d. 2. Juli 1843, Kl. 10½, blev den 50-aarige Staldkarl paa Førslevgaard Christen Olsen dødeligt saaret ved Knivstik. Han førtes til Førslevgaard og senere til Sygehuset i Næstved, hvor han døde 10 Dage efter.

Det var en fattig Indsidder, halvvejs Krøbling, Jens Larsen (Beyer) fra Arløse, som var Gerningsmanden, og hans Bevæggrund var Hævn over den, der havde krænket hans Ægteskab. Han tilstod straks og lagde alt for Dagen.

I 6 Aar havde han været gift med Ane Kirstine Carlsdatter og i det hele levet tilfreds med hende uden at ane, at hun var ham utro. Torsdag Aften d. 29. Juni var hun kommet hjem fra Førslevgaard, hvor hun havde gjort Ugedag. Hen paa Aftenen, mellem Kl. 9 og 10, sagde hun til ham, at hun skulde et Ærinde til Førslevgaard for at tale med en af Pigerne. Dertil havde han intet at bemærke.

Men kort efter, at hun var gaaet, faldt det ham pludselig ind, at det var besynderligt, at hun saa kort efter sin Hjemkomst kunde have Ærinde dér igen, og det var ligesom nogen sagde til ham, at hun gik paa ulovlige Veje.

Han gik derfor efter hende, og ved at gaa over den saakaldte Skjoldmose Mark langs med Hegnet, der skiller denne Mark fra Møllerens Mark i Arløse, saa han paa den anden Side af Hegnet sin Kone. Han sprang da over Gærdet og spurgte hende, hvor hun havde været.

Efter nogle Omsvøb tilstod hun, at Staldkarl Christen Olsen paa Førlevgaard havde anmodet hende om at komme ud i Marken til sig. Imidlertid var han ikke kommet, mens hun var dér. Hun benægtede, at der nogen Sinde havde været noget imellem og lovede, at det heller aldrig skulde ske, naar han blot vilde tilgive hende.

Hun fulgtes nu hjem med Jens og bad ham om Tilgivelse, som hun ogsaa fik, fordi han troede, hun talte Sandhed.

Men senere fyldtes hans Sind med den Tanke, at der alligevel maatte være en ulovlig Forbindelse mellem Christen og hans Kone, Hævnfølelsen kom op i ham, han følte sig legemlig syg og fik Krampetilfælde i sin ophidsede Tilstand.

Om Søndagen spiste han intet, men lagde sig til at sove. Ved Middagstid fik han Besøg af Jens Bastian, der medbragte en Flaske Brændevin. Hans Forsæt om at dræbe Christen blev nu mere levende, og han tog da Bastian udenfor og betroede ham, hvad der var passeret med Konen — samt at han vilde have fat paa Christen for at køle sin Harme paa ham.

Bastian lovede at følge ham om Aftenen, naar han gik ud for at træffe Christen.

Inden de forlod Stuen, tog Jens sin Tollekniv med,

den sad mellem Bjælken og Loftet og havde et 3 Tommer langt Blad, der var slebet meget spidst i Enden.

Da de kom til Møllerens Lod i Arløse, standsede de et Øjeblik, det var her Jens forgangen Aften havde grebet sin Kone. Du kan tro, sagde han til Bastian, at jeg var beklemt, da jeg sidst gik her, og jeg er endnu saa harmfuld i mit Sind mod Christen Olsen, at jeg kunde have Sind til at jage ham en Kniv i Livet.

Paa Brixen Mark stod de noget stille for at lytte, lidt efter hørte de Tøjrslag. Det er nok Christen, som er ude at flytte Heste, og nu skal du følge med hen til ham. Det havde Bastian ikke videre Mod paa, han vilde blive, men skulde nok være ved Haanden, dersom det skulde behøves. Jens gik da med en almindelig Stok i Haanden hen paa Marken i den Retning, hvor han havde hørt Tøjrslagene. Her var ganske rigtig Christen tilligemed Avlsforvalter Agier og Husmand Frederik Christensen. Efter at Jens havde talt lidt med Frederik, traadte han hen til Christen og sagde: Hvad er det du har for med min Kone?

Hvad er det, du siger? svarede Christen og løftede i det samme Tøjrskællen og sagde, at han vilde slaa ham for Panden. Jens lod nu Stokken falde og rev Tollekniven op af Lommen, løftede den i Vejret og stødte den i Skulderen paa Christen med al sin Kraft, saa den trængte ind i Lungen. I sin Ophidselse kunde han ikke huske, at han havde stødt mer end en Gang, men det viste sig, at Kniven var ført flere Gange. Derpaa løb Jens med Kniven i Haanden hen til Frederik Christensen, forfulgt af den saarede Christen, der slog ham — næppe med megen Kraft og Sikkerhed — med

Køllen i Brystet. Frederik fortalte senere, at han havde hørt Christen sige til Jens: Hvad trækker du Kniven ud? — og set ham støde Jens tilbage. — Gaar du ikke af Vejen, slaar jeg dig med Tøjrkøllen for Panden. Da raabte Jens: Det hører du paa, Frederik, at han vil slaa mig for Panden. Nu raabte Christen, at Frederik skulde komme hen til ham, da Jens havde hugget ham med sin Kniv. Frederik og Jens fulgtes da derhen, idet Jens med flere Eder forsikrede, at han ikke havde rørt Christen med nogen Kniv, da han ingen havde, — og Frederik saa nu, at Jens ingen Kniv mere havde i Haanden; han havde kastet den fra sig. Christen blødte stærkt, Jens løb ad Arløse til, men blev indhentet af Frederik, og fulgte saa godvillig med til Førsløvgaard, hvortil Christen ogsaa blev bragt.

Christen fastholdt sin Uskyld: han havde intet haft at bestille med Jens Kone, ej heller vilde han have slaaet med Køllen, det var kun for at skræmme Jens.

Saa døde Christen, og Ane bekendte, at hun og han havde været gode Venner. Og Christens Kone — ja, han var gift — fortalte, at hendes Mand var drikkfældig og havde flere uægte Børn.

Jens Larsen angrede vistnok sin Gerning. Han fik gode Vidnesbyrd fra forskellig Side om sit Liv og Levned — lidt hidsig var han, formentlig Epileptiker. Efter Loven maatte han dømmes til Døden. Det blev han ogsaa, men Højesteret fandt, at der var saa meget, der talte for en Formildelse af Straffen. Den fik ham benaadet til Fængsel paa Livstid, hvilket vistnok i Praksis vil sige, at han slap ud efter nogle Aars Forløb.

EN ULYKKELIG HÆNDELSE I BISSERUP

I Tingbogen for Ø. Flakkebjerg Herred 1606 har
Skriveren tegnet:

Dømmer ikke efter Anseelse,
men dømmer en ret Dom!

En Efteraarsdag, den 20. Novbr. 1606 — maatte alle
Mand — Mænd og Kvinder — af Huse fra Bisserup
By. De var stævnet til Ting paa Kanehøj Bakke for at
vidne om en ulykkelig Hændelse med en lille Dreng,
der var druknet i et Vandhul tæt ved en Brønd.

Det var Niels Boesen fra Bisserup, der havde stæv-
net Drengens Fader, Poul Hansen — Drengen hed
Hans og var 8 Aar gl. — til at oplyse noget om, hvor-
ledes det var gaaet til. Poul Hansen havde nemlig været
gift med Niels Boesens Søster, altsaa Hans' Moder.
Da hun døde, giftede Poul sig med Karen Christens-
datter, hvis Moder hed Anna Christensen. Det ser nu
ud til, at Karen som Stedmoder maaske har været lidt
haard mod Drengen, men derfra og til at ville lægge
hende for Had og beskyldte hende for at være Medvider
i Drengens Død, er jo et langt Spring. Imidlertid har
Niels Boesen paataget sig at faa opklaret Sagen, da
Drengen var hans Søstersøn.

Jep Olsen fra Bisserup vidnede ved sin Sjæls Salighed, at han sammen med Niels Skrædder fra Taarnmark var kommet hen for at se denne Dreng, som de sagde var druknet, da viste Karens Moder, Anna Christensen, dem en liden Dybel (Vandhul) ved Brønden; der var han druknet, sagde hun. Jep bemærkede, at det var lidet passeligt (d. v. s.: det kunde næppe passe). Niels Skrædder havde ogsaa set, hvor Anna Christensen havde taget Drengen op. Det var et lidet Pus, han maalte med sit Økseskaft, at der vel kunde være et Kvarter med Dynd og Vand. Der var hverken traadt eller sparket i det, saa der kunde ingen være druknet deri, uden hvis Hænder var bundne paa hans Ryg, mente Niels, og det var jo næppe sandsynligt med en 8 Aars Dreng.

Der havde 3. Pinsedag været Gilde hos Jens Mortensen i Bisserup By, og det lader til, at de fleste af Byens Folk og bekendte fra Nabobyerne har deltaget deri. Efter Tidens Skik er der baade spist og navnlig drukket godt, baade af store og smaa. Jens Mortensen selv og hans Kvinde Sidse Jensdatter, fortalte, at Hans, Drengen, nævnte Dag løb drukken (fuld) i hans Gaard og legede i Vognskjulet. Siden havde de bedt Drengens Stedmoder, Karen, om at følge ham hjem, hvad hun ogsaa gjorde.

Henning Madsen saa, at Drengen ved Middaftenstid løb i Jens Mortensens Gaard. Han (Drengen) var drukken og havde gjort sig en Tømme af Bast og legede med Peter Bondes Børn. Saa var Henning ude at se til sin Søn, og da han kom igen, var Drengen død og laa Lig i Poul Hansens Lo.

Anna Madsdatter var kommet hen til Poul Hansens for at laane sig nogen Ild, da spurgte hun den gamle Anna Christensen, hvor Drengen var. Det ved jeg ikke, svarede Anna. Saa var hun gaaet hjem med Ilden, men da var den gamle Kvinde kommet efter hende med et lille Barn og havde bedt hende, om hun vilde holde det, mens hun ledte efter Drengen. Siden var hun kommet og hentet den lille.

Anders Nielsen var kommet hjem fra Taarnmark med en Tønde Øl til Gildet hos Jens Mortensen; som de havde læsset Øllet af, og Hestene skulde paa Marken, da kom der Anskrig, at Pouls Dreng var druknet. Han gik da hen til Pouls for at se Drengen, som laa død i Loen; herfra bar han ham ind i Poul Hansens Herberg. Drengen var da saa vaad, at han blødte baade (begge) hans Arme igennem med sine Klæder.

Karen Hennings havde været med til Gildet fra det første til det sidste. Drengen løb drukken ude i Gaarden og sprang og var lystig og glad. Og som hun vilde følges hjem med sin Husbond, da kom Drengen og bad, at hun vilde give ham en Skaal Øl. Ja, vel, sagde hun. I det samme kom hans Stedmoder, Karen Pouls, og sagde: Se, for Vorherres Død staar du nu her; ret nu koster du hjem og sover. Saa gik Karen Hennings og hendes Husbond. Da kom den Tidende, at Pouls Dreng var druknet. De saa ham ligge i Loen, han var død, og der krøb en Igle paa hans højre Arm. Anna Jensdatter gik fra Gildet mellem Midaften og Kvæld ad Skafterup til. Da hun kom tilbage til Gildesgaarden, var det Solbjergstid. Da havde Karen Hennings sagt til hende: Nu er Pouls Hans druknet. Anna svarede:

Eja, da var det ret ilde. Hun gik da hen til Pouls, hvor hun traf den gamle Anna Christensen, som sagde til hende: Kommer og hjælper mig, vi vil føre ham af Klæderne. Saa løste de Klæderne, Anna Christensen smøgede hans Bukser af ham, og Anna Jensdatter smøgede Skjorten over Hovedet paa ham. Hans Skjorte var dyngvaad, som om han havde været døbt i Vand, ellers var han ikke blaa eller blodig i nogen Maade.

Dorte Oluf Boesen havde set Drengen ligge i Poul Hansens Herberg paa en Kiste. Morgenen efter hentede hun sig en Spand Vand; der ved Brønden havde før staaet en Fledebusk (Iris, Flæg), den var nu trukket op med Rode, og det havde Drengen nok gjort. Saa var der et Rids ved den ene Side af Bredden, som om det kunde være lavet med en Hæl.

En anden havde set, at der var Kend i den vestre Side af Brønden som af to Hæle; saa laa der en Vaand (Kvist) ved Brønden, den tog han og maalte med paa det Sted, de sagde, at Drengen var druknet, da var der saa dybt baade med Vand og Dynd, som han selv var høj. Han havde senere købt nogle af Drenge Klæder, og da sad der Dynd paa dem.

Maren Søffrensdatter var kommet ind i Loen, hvor Drengen laa. Da sagde hun: Vi vil have ham over en Tønde, saa Vandet kan komme af ham. Klæderne var vaade, men der var intet Vand i ham, da de rullede ham over Tønden.

Anna Christensdatter oplyste, at hun var gaaet hen i Gildesgaarden efter Drengen. Hun tog da her en Spand og vilde gaa til Brønden og hente sig en Spand Vand til at to nogle Bøtter i, naar hun kom hjem. Da

laa Drengen i Brønden, og som hun vilde løfte ham op, og hun saa, at han var død, da blev hun saa hjertetrykt, at hun havde selv nær styrtet i Brønden. Saa tog hun ham op og bar ham hen i Loen. Derpaa gav hun til Kende, at han var druknet, og Folk kom til og rullede ham over en Tønde og mente, at der skulde endda være Liv i ham.

Peder Jensen i Bisserup vidnede, at den 3. Pinse-dag han gik til Gilde hos Jens Mortensens, kom han her ind i Agerummet; her stod Karen, Poul Hansens Kvinde, Drengens Stedmoder, og havde Drengen om Armen og straffede ham noget og sagde: Du skal faa en Fandens Aften. Karen Falstrings havde ogsaa set Drengen løbe lystig og være drukken i Jens Mortensens Gaard. Saa var hun gaaet ned til Stranden, og da hun kom tilbage, laa Drengen Lig og afført sine Klæder i Poul Hansens Herberge.

Ved et senere Retsmøde tilspurgte Oluf Knudsen Niels Boesen, om han vilde give Poul Hansen, hans Hustru eller hans Hustrus Moder Sagen, for at de skal have været videndes eller i Raad og Gerning, at det Barn omkom, som han (Poul Hansen) nu tiltales for. Niels Boesen svarede, at han mener, at de bør bevise, hvorlunde det Barn omkom, eller og, at Nabo og Genbo burde at have set, hvor de tog Barnet op, da det var dødt. Poul Hansen spurgte drillende Niels Boesen, hvor hans Bopæl var, om han havde noget at tiltale ham for. Da svarede Niels Boesen: Vedst du det ikke. Da svor Poul Hansen, at han ikke vidste, hvor han skulde lade kalde. Niels Boesen sagde: Til min Svoger Hans Aagesens i Bisserup er jeg at være, der skal du finde mig.

Paa Niels Boesens Vegne begærede nu Børge Trolle til Trolholm (nu Holsteinborg) Dom i Sagen. Herredsfogden erklærede da: At efterdi Sagen er taget op af Landstinget og opkendt af Landstinget, saa ved vi ikke at kunne fordre, om Niels Boesen bør have nogen Op-
rejsning, og henviser Hr. Børge Trolle dertil, hvor der kendes, hvad Ret er.

Sagen gik altsaa til Sjællandsfars Landsting i Ringsted; om Niels Boesen her fik »Op-
rejsning« for den Beskyldning, han havde rettet mod Drengens paarørende, kan ikke oplyses, da Landstingsprotokollerne først er opbevaret fra ca. 1680.

Det synes vel rimeligst at antage, at det var en ulykkelig Hændelse, der medførte Drengens Død. I sin drukne og omtaagede Tilstand er han faldet om i Mud-
derpølen ved Brønden, har faaet Krampe og er blevet kvalt.

STRID OM KIRKESTOLENE (1702)

I ældre Tid havde Sognemændene med Familie deres bestemte Stole i Kirken, medens Sognets andre Beboere var henvist til de bageste Pladser ved Taarnet. Men et er at fastsætte Bestemmelser, noget andet at faa dem gennemført. Ofte hører man om bitre Stridigheder og forargelige Optrin i Kirkerne netop om Pladserne. Undertiden kunde den opsamlede Vrede føre til Haandgribeligheder paa det Sted, hvor Ydmyghed i Sindet egentlig havde passet bedst. Her skal berettes om en Begivenhed, der fandt Sted i Taarnborg Kirke, der er Anneks til Korsør.

— Store Bededag d. 12. Maj 1702 var der Guds-tjeneste i Taarnborg Kirke, den blev forrettet af Kapel-lanen Peder Høst. Menigheden var mødt talrigt frem, fra Frølunde, Bonderup, Hulby o. s. v. Da Gaardmand Niels Jensens Kone vilde gaa ind i sin Stol, var Plad-sen optaget af en Rytterkone Maren Bilde, der var gift med Rytteren Hans Tiedemand. Da der ikke var Siddeplads for Gaardmandskonen, lagde hun sig paa Knæ. Imidlertid gik en Pige ud af Stolen, og Niels Jensens Kone rejste sig da op, men som der endnu ikke var Rum nok for hende, satte hun sig noget nær Ryt-terkone, hvorpaa hun saa noget vredt til hende. For-

øvrigt havde Hemming Jensen fra Tjæreby hørt Peder Olufsen, der var Medhjælper og Kirkeværge, forbyde Rytteren Hans Tiedemand at gaa ind i det Stolestade, som han plejede at gaa paa. Svaret lød prompte, at han vilde gaa, som han selv vilde. Luften var saaledes ladet med Sprængstof. Det var knap, at Niels Jensens Kone kunde komme til Sæde i sin Stol, hvor Rytterkonen sad og bredte sig. De sad saa og stødte Armene mod hinanden, saasom der ikke er Rum i Stolen til saa mange. Da Niels Jensen havde siddet i sin Stol og set lidt paa det, gik han ud og tog Rytterkonen ved den højre Arm og trak paa hende med Magt for at rykke hende ud af Stolen. Hun vilde ikke ud og holdt sig fast til Opstanderen med Armen. Niels Jensen tog da saa kraftigt fat, at hun gav et Vræl fra sig. Da kom hendes Mand, Hans Tiedemand, til og satte sin Hat paa midt i Kirken — dette foregik, medens Menigheden sang Salmen: Fader vor i Himmerig — derpaa tog han fat i Haaret paa Niels Jensen paa den højre Side, og hun tog fat i den venstre Side. Saa fik Bonden en 2—3 Slag af Rytterens Kæp oven i Hovedet — men der blev slaet igen. Det kunde nu have udviklet sig til et regulært Slagsmaal, om ikke Morten Nielsen fra Tjæreby var traadt ud af sin Stol og havde faaet Kamphanerne skilt. Saa blev de stille, hvorpaa Rytteren tog sin Kone ved Haanden, og de to gik ud af Kirken. Paa Vejen forbi Niels Jensens Stol sagde han: Dette skal nok blive betalt. En anden Gaardmand, Frederik Poulsen, som Rytteren havde Kvarter hos, sagde til Niels Jensen: Jeg har lejet Stolestadet til Rytterkonen.

— Dette ovenstaaende blev oplyst i et Forhør, som Provsten over Slagelse Herred, Sognepræst i Korsør Lyden Lassen, afholdt i Hemmeshøj Kirke, og hvortil næsten alle Kirkegængerne var tilsagt. Sammen med en Udskrift af Forhøret sendte Provsten en Skrivelse til Bispen, hvori han giver sit Syn paa Sagen. Han oplyser, at Bønderne i Taarnborg har indbyrdes skiftet og delt de ny Stole mellem sig og afsat en Stol til Rytterne og deres Koner (Antvorskov Rytterdistrikt), for at der ikke skulde blive noget Klammeri mellem dem og Sognemændene.

Men nu er der en Mand, Frederik Poulsen, som har $1\frac{1}{3}$ Gaards Jord i Brug, hvorfor han forlanger ikke alene et Stolestade for den Gaard, han bor paa, som han ogsaa har, men han vil ogsaa have det Stolestade, som for 40 Aar siden laa til den øde og afbrudte Gaard (fra Svenskekrigen), hvis Jord han har, skønt de andre Sognemænd skylder (giver Skat) mere til Konge og Kirke af deres Jord end han af sin $1\frac{1}{3}$ Gaards Jord, og dog er de fornøjet med det Stolestade, som er tildelt dem. Da nu Frederik ikke kunde faa sin Krig frem, overdrog han det krævede Stolestade til en hoffærdig Rytter og hans Kone, som holdt sig for gode til at sidde hos de andre i deres egen Stol. Rytterens Kone fortrykte de andre Bønders Koner, hvorover det store scandalum passerede. Rytteren fortrykte en smuk, ærlig Bonde i sin Stol. Rytteren tog sin Kone og gik hjem med hende; han burde dog efter Kongens Befaling have holdt Fred i Guds Hus. Han siger, at hans Kones Arm var brudt, men hvis Bonden havde brudt hendes Arm, da kunde hun ikke have taget og rykket

ham i Haaret. Paa hendes Arm var en gul Plet, som kendtes 3die Dagen derefter.

Foreløbig havde Provsteretten bestemt, at Rytteren og hans Kone samt Niels Jensen og hans Halvdel skulde holdes fra Sakramentet til Sagens Uddrag.

Begivenheden lod ogsaa til at have taget paa Provsten, skønt han slet ikke havde været til Stede. Han klager over, at han hver Aften lider af ulidelig Hede og Tørst til om Morgenen, saa han hveranden Nat maa drikke en Kande tyndt Øl eller Valle. Han mener, det er Feber eller Skørbug, der har slaaet saa heftig ud i alle Lemmer og Ledemoder, at han næsten hverken kunde gaa eller staa.

PRÆSTEN I MERN

Magister *Hans Vilhelm Clausen Arentz*, f. 1731, var en Toldersøn fra København. Han efterfulgte sin Svi-gerfader, Sognepræst i Mern og Provst i Baarse Her-red, Mag. Terpager, som Sognepræst i Mern. Hans første Ægteskab med Terpagers Datter var kort-varigt, da Hustruen snart efter døde, og han ind-gik da nyt Ægteskab med Abelone (Apollonia) Drewsen, en Forbindelse der snart viste sig at være alt andet end lykkelig. En 14 Dags Tid efter Bryl-lupet var de rejst ned til Mern Præstegaard; paa Rej-sen passerede dog intet ukærligt. Men paa en anden Rejse straks derefter til en af Præsterne der i Herredet kneb han hende i Armen, saa snart hendes Arm rørte ved hans, og hun ikke sad ham tilpas i Vognen. Alle-rede en Maanedstid efter havde Provst Terpager adva-ret hende, at hun skulde tage sig i Agt, da hendes Mand var ude i et ondt Rygte med en Bondekone, som han havde legemlig og syndig Omgang med. Hun mærkede tillige, at Manden hver Dag, to Gange om Dagen, und-tagen Studeringsdagen, var hos denne Bonde- eller Fogedkone til Klokken 10 om Aftenen, somme Tider til 11 eller 12 slet. Ved et Trolovelsesgilde der i Sog-

net havde hun set, at Arentz ved Aftenstid havde fat paa denne Bondekone, sad med hende paa Skødet, karesserede hende — og hun ham igen — lod hende lugte til sit Hovedvandsæg etc.

Det var to Bønder, der havde advaret hende, saa hun kom til at se det gennem en Dør ind i en anden Stue.

Ofte blev hun slaaet og ilde mishandlet af Manden. Især da hun første Gang lavede til Barsel og var over halvgaaen, da stødte Arentz hende med sin Albu i Livet, alene fordi han ikke kunde taale, at Barnet rørte sig — saa at hun besvimedede deraf. En anden Gang slog han hende med knyttet Næve i Hovedet og Ansigtet, saa at Blodet flød, og hun anden Dagen var blaa og blodig. Og det begge Gange uden Grund. Og da hun var forløst og kommet i Barselseng, vilde han 2den eller 3die Dag nøde hende til at sy nogle Ting til ham, og da hun formedelst Skrøbelighed i Barselseng ikke kunde efterkomme hans Begæring, slog han hende med det stive af sin Kasket i Ansigtet, saa Blodet flød ned ad hendes Ansigt, og ungefær 9 Dage derefter stødte eller sparkede han hende paa det ene Ben med sin Støvle, saa at der blev en Knude deraf.

Ammen Marie, en gift Kone, slog han med sin Stok, fordi han fandt hende slumrende med Barnet paa Skødet. Kort efter havde hun selv faaet af Stokken i Hovedet og paa Kroppen, det var sket nede hos Hans Snedker i Mern. Engang fulgtes hun med Manden paa en Spadseretur fra Fogedkone; da stødte han hende op til et Tjørnegærde og sagde: Din Ugle, der er ikke en god Blodsdraabe i dig, og Bondekonens

mindste Led i hendes mindste Finger er bedre end hele din Krop.

Han havde ogsaa sparket hende i hendes eget Hus og stødt hende ud af Døren, saa hun længe laa syg deraf, ja, han vilde have stødt hende til Døde, ligesom han nogen Tid efter slog hende meget stærkt under hendes Øre, alene fordi hun blev fulgt over Gaarden af en af Terpagers Piger med en Lygte. Dog havde hun ikke mærket noget til, at der var anvendt Rottkrudt paa at forgive hende — som Rygtet gik — men engang puttede han med Magt et Sukkerbrød med en Knappe-naal, som sad paa tværs, i hendes Mund. Dog mærkede hun Naalen og fik ingen Skade deraf. Ved et Bryllupsgilde i Sognet nødte hendes Mand hende til at blive længer, end hun fandt Behag udi, ja, nødte hende ogsaa til at danse med Bønderkarle og Drengene over hendes Evner i den stærkeste Hede, endogsaa i den Tilstand, at hun lavede til Barsel. Det vidste Manden godt. Ved denne Lejlighed havde hun set Arentz kysse Bondekonen. Det talte hun om, da de kom hjem fra Bryllupet, at det ikke var anstændigt. Han blev vred, kneb hende og stødte hende om i Sengen, rev derpaa Haaret af hendes Hoved og slog hende i Hovedet, saa Blodet sprang hende af Næsen, og han havde nær kvalt hende i hendes Kappebaand. I Sengen havde han en anden Gang stødt hende med Knæene paa hendes Liv — mens hun var frugtsommelig, saa en Læge maatte gaa til hende i lang Tid, og da Lægen frygtede for hendes Liv, saa tog Mag. Terpager hende i sin Beskærmelse og forsvarede hende for hendes Mand i 6 Uger, indtil hun var fuldstændig kommet til Kræfter.

Ved sin anden Barselfærd turde hun ikke blive hos ham i Mern af Frygt for en ond Behandling, men forføjede sig til sine Venner i Valkemøllen i Søllerød Sogn. Dog kom han derud til hende og bad Fad-dere til sit Barn. Heller ikke her kunde han dy sig, men skældte ud, fordi hun havde givet en Snedker et Par Dukater for en Dragkiste til Barnet.

I Mern havde et vittigt Hoved lavet en Vise om Præsten og den omtalte Fogedkone. Og en velvillig Sjæl havde kastet den ind i Præstens Forstue, for at Præstegaardens Beboere ogsaa kunde have lidt For-nøjelse af den.

Flere Gange var hun rejst fra Manden, og nu (1770) var det 4½ Aar siden hun tog fra Mern. Siden havde hun ikke været hos ham, og han heller ikke hos hende. Hun var rejst fra ham paa hans Fødselsdag, og da hun lykønskede ved Afskeden, kneb han hende i Armen, saa at alle hans 5 Fingre sad kendt paa hendes Arm, og sagde: Farvel, din Hore. Hendes to Brødre havde fulgt hende hjem til Forældrenes Hus.

Naar Arentz forrettede Kirketjeneste, havde han bestandig haft sine Øjne rettet paa Bondekonen, ja endog naar han stod for Alteret, vendte han sig om og saa efter hende, der havde faaet 2 Børn med ham.

Baade hans Svigerfader, den gamle Terpager i Mern, og dennes Svigersøn Provst Erik Colstrup, Sognepræst i Præstø og Skibbinge, havde advaret og for-manet Præsten, at han skulde forbedre sit Levned og holde sig fra Bondekonen og leve skikkelig med sin ægte Hustru. Det havde intet hjulpet — tværtimod blev han Dag for Dag værre.

I Mern boede dengang en aftakket Korporal Zacharias Hahn, der var gift med Karen Bloch. Med denne Kvinde kom Præsten ogsaa i Berygtelse. Præstekonen havde engang set Arentz sidde paa en Seng med Karen Bloch, han kyssede og klappede hende og gav hende adskillige søde Ord. Det maa siges, at han (de) ikke har generet sig, thi hans Kone laa syg i en anden Seng i Stuen.

Ofte havde Arentz givet Foræringer til de to Kvinder; da hans Fader døde, havde Karen Bloch faaet meget af et og andet. Fogedkonen havde ligeledes ofte faaet Gaver: Daabsklæder, Stadstøj og Levnedsmidler, og engang maatte Præstens Kone — efter hans Begæring levere et af sine Forklæder og en Del Børnetøj.

Han var ofte sent hos Karen Bloch, helst naar Korporalen ikke var hjemme. Naar han kom hjem derfra, brugte han sin sædvanlige Grovhed over for Konen. Korporalen var jo fortrydelig over disse Besøg og havde da ogsaa flere Gange givet sin Kone et Livfuld Hug derfor.

Rygtet fortalte endog, at Præsten skulde have tilbudt Hans Snedkers Hustru i Mern en Banco-Seddel paa 50 Rigsdaler, hvis hun vilde anvende et Middel over for Præstekonen, der laa i Barselseng hos Hans Snedkers, saa at han kunde miste hende.

Ovenstaaende Beretning afgav Præstens Kone ved en Provsteret, der blev holdt i Slagslunde Præstegaard d. 29. Marts 1770. Hun opholdt sig nemlig dengang hos Sognepræst Pram der. Hun aflagde Ed paa sine Udtalelser. Det vilde ikke være mærkeligt, om

hun har været bitter, og at dette har farvet Fremstillingen.

— Præsten Arentz blev suspenderet 1769, og der blev nedsat en Kommission, Etatsraad Munthe af Morgenstjerne og Præsten Hans Ditzel i Øster-Egesborg; den skulde undersøge »Arentz Forhold i hans Embede i Almindelighed og i Særdeleshed hans uanstændige og forargelige Omgang med afgangne Korporal Zacharias Hahns Hustru Karen Bloch, saavel i Mandens levende Liv som efter hans Død . . .«

Sagen var nemlig den, at nævnte Korporal var død under mistænkelige Omstændigheder. Man mente, at Præsten havde haft en Finger med i Spillet. Det medicinske Fakultet afgav et Responsum, hvori det hedder, at Urten Bulmeurt, der bruges til Fremstilling af Bella Donna, er en af de allergiftigste, og at alle i Forhøret anførte Omstændigheder ved Hahns Sygdom og Død stemmer fuldstændig overens med denne giftige Urts Maade at virke paa — og at han er død deraf. Amtmanden i Tryggevalde Amt (nu Præstø Amt), Geheimeraad Brockenhus lod derfor Hahns Enke, hendes tidligere Piger og Cathrine Hemmings arrestere og sætte i Vordingborg Taarn.

Provst Colstrup i Præstø skriver 16. Aug. 1769 til Bispen:

Af min Svigerfader (Terpager i Mern) har jeg erfaret, at Mag. Arentz er i Søndags Eftermiddag rejst over til Lolland med det slette Kvindemenneske, for hvilket han er saa berygtet. Han vedbliver nu som før at hænge hos hende fra Morgen til Aften. Til Politiforhøret d. 17. Juli er han rejst til og fra Køben-

havn med hende, og her siges for vist, at da han paa Hjemvejen logerede sig ind med hende i Værtshuset Printzen i Køge, har han af Værten Zuschlag forlangt et Kammer for dem begge, foregivende at hun var ham nær paarørende. Saa mange Forargelser tillige med Stiklen og Støjen fra Prædikestolen, naar han kommer der, har foraarsaget, at min Svigerfader græmmer sig højlig over Menighedens daglige Forargelse og gerne vilde se Menigheden besørget, ligesom han selv et Par Gange har i sin høje Alderdom betjent Skriftestolen og Alteret og ladet andre prædike. Mag. Arentz vilde gerne udtyde dette til en egenmægtig Suspension.

Men min Svigerfader, som vel kender sit Embedes Grænser, formener sig, uden engang at tænke paa nogen Suspension, at være berettiget saa vidt muligt at hindre Menighedens Forargelse, ja, at han gør Mag. Arentz en Tjeneste med at forebygge, at han ej videre skal besmitte sig, da han allerede er altfor meget besmittet. Vel har jeg raadet min Svigerfader at lade Mag. Arentz undertiden prædike for desto bedre at betage hans Indvendinger nogen Vægt; imidlertid fik jeg, da jeg i Mandags var i Mern, en uformodentlig Prøve paa, hvor vel grundet min Svigerfaders Forhold er. En af Merns Sogns Koner kommer til mig og bevidner sin Glæde, at Mag. Arentz nu ikke mere prædikede for dem, thi nu fik de Guds Ord at høre i Stedet for Sladder og Skælden etc.

Jeg stillede mig an, som jeg faldt i Forundring herover, og svarede, at jeg havde raadet min Svigerfader at lade Mag. Arentz prædike næste Søndag. Hun

studsede derved og begyndte at bede og formane paa det indstændigste, at dette ikke maatte ske, thi saa maatte den største Del af Menigheden forlade Kirken, og Mag. Arentz Kreaturer triumfere. Jeg svarede, at Menigheden havde sig selv at takke derfor, da man maatte forundre sig over, at for den kongelige Kommission saa mange, tværtimod mod deres forrige og disse Klager, tværtimod deres egen Samvittigheds Vidnesbyrd, fortiede Sandheden, da der var Tid til at tale, hvorfor de skulde være Gud ansvarlig. Herved har de fortjent, ej alene at deres Klage ikke vorder hørt, men og de tilbørligste Irettesættelse. Skulde Mag. Arentz Forargelse vedblive, hvilket de har fundet for godt ved at udsprede, men ikke for en lovlig Øvrighed at bevidne, saa kunde de nu skrive deres Forargelse tillige med deres egne Synder paa deres egen Regning. Nu sidder min Svigerfader, en 86 Aar gammel Mand, her og maa se paa, hvorledes hans lange og tro Tjeneste i Herren daglig ødelægges.

Uanset han vel ved Herrens Ord, har han dog Føje at beklage: Sandeligen, jeg har arbejdet her forgæves. Imidlertid tager den frækkeste Ugudelighed til, der ikke har lært at skamme sig. Kræfterne til at gøre Modstand mod det indtrængende Onde har Alderen borttaget, især hvis denne Tilstand endnu noget skal vedvare.

Colstrup appellerer til Bispen om at hjælpe paa Sagen og bringe Trøst til sin Ven, den gamle Terperger.

Efter Forhøret i København hos Politimester Horn indstillede Biskop Harboe Arentz til Suspension. Man-

dag d. 25. Septbr. 1769 var Colstrup og et Par andre Præster i Mern, hvor de oplæste Suspensionsskrivelsen for Arentz, der lovede at holde sig den efterrettelig og skrev under derpaa. Hans Kone, der havde haft 3 Børn med ham, hvoraf 1 levede, forbeholdt sig og Børnene Andel i Boet, hvis han skulde blive sat fra Embedet. En Datter af første Ægteskab, Helvig Sofie, der blev opdraget hos sin gamle Bedstefader, Provst Terpager, skulde ogsaa have sin Part.

Imidlertid gik Retten sin Gang. Byfoged Sveistrup i Ringsted var Anklager, og han skrev til Bispen, om denne vilde give Provst Colstrup Ordre til at udtage alle de Breve, der maatte findes i Arentz forseglede Bo, og som var vekslet mellem Arentz og Korporal Hahns Enke, Karen Bloch. Provsten havde nemlig vægret sig derved, men Sveistrup mente, at det af Brevene kunde oplyses, hvorvidt Magisteren var indblandet i Drabet paa Korporalen. Karen Bloch havde nemlig bekendt, at den saakaldte Bombister-Rod — paa Præstens Opfordring — var bleven hentet til hende. Sveistrup ønskede ogsaa at faa fat i de Breve, der var mellem Magisteren og Karen Bloch, siden hun kom til Vordingborg Arrest; et af disse — fra ham til hende — havde Sveistrup faaet i Hænde.

Endnu i Februar 1770 nød Mag. Arentz Kost og Kammer hos Svigerfaderen, men »da denne gamle Mand selv maa som tiest holde Sengen og bekoste fremmede til alt, hvad der i Embedet skal forrettes (foruden at denne Proces overmaade foruroliger hans høje Alderdom), saa kan han ikke taale at give Mag. Arentz noget.«

Efter Biskoppens Ordre fandt Eftersynet i Præstens Bo Sted Onsdag d. 23. Maj 1770. Der fandtes i hans ubeselede Chatol 17 Breve og Sedler underskrevet dels Karen Bloch, dels K. A. (venteligt og efter Indholdet upaatvivleligt skal være Karen Arentz). Overskriften overalt er til »Hendes søde lille Mand« og expressiones i disse Breve saaledes, at selv om Ægteskab forudsættes, dog nogle fornærme Anstændigheden. Endnu fandtes et Gavebrev under Mag. Arentz Haand og Segl, skrevet i Aaret 1768, imedens Hahn endnu levede, i hvilket han legerer Karen Bloch, foruden det meste af sit Sølvtoj, 400 Rbd., og ved forefaldende Dødsfald foreskriver saadanne Forholdsregler, at det snarere maa anses for en Ægteskabskontrakt end et Gavebrev. Desuden blev fundet i hans Chatolskuffer 2 Stykker Opium, hvorover han ingen Forklaring gav, hvortil han vilde bruge det. »Dette vil venteligt give Sagen en anden Anseelse og maaske meget forlænge den. Jeg beklager herved min gamle Svigerfader, hvis Byrde, da det begynder at se saa vidtløftigt ud, vil blive ham utaalelig,« skriver Colstrup.

D. 8. August faldt Kommissionens Dom: Arentz blev dømt fra Embedet og anset uværdig til herefter at forestaa noget gejstligt Embede samt forbudt at bære gejstlig Habit.

Terpager ønskede nu, at Arentz skulde forlade Mern Sogn for ikke at lave mere Spektakel der. Han (Terpager), hans Hus og Hjem havde i mange Aar lidt af Arentz Ondskab. Kunde han ikke forvises til et vist og sikkert Sted, f. Eks. til Christiansø?

* * *

Arentz tog til København, og kan man dømme efter hans Skrivelser til Bispen, har hans Tilværelse været kummerlig. Sandsynligst er det vel, at han har smurt lidt tykt paa. 1771 skriver han: Da jeg nu i 3 Aar har været betrængt og uden Levebrød og kun nydt lidt Rente af min Kapital, saa kan jeg i denne dyre Tid ej leve i min kummerlige, brødløse og betrængte Tilstand, altsaa bønfalder jeg herved vemodigt og underdanigt, at naadige Biskop vilde bifalde, at jeg dog til mit usle Livs nødtørfelige Ophold snart maa nyde enten min retmæssige fædrene Arvelod eller i det mindste, indtil Separationens endelige Dom mellem Apelone Drewsen og mig, 200 Rdl. til Føde og Klæder, da jeg nu er i en arm og elendig Tilstand og mig er berøvet mit fornødne Livs Ophold, og jeg er syg af Nød og tilstødende Chikaneri, hjælp mig i min miserable Tilstand, inden jeg skal rent krepere i Armod, som jeg nu maa, om ingen rækker mig en hjælpende Haand.

Han slutter med Bøn om, at Colstrup skal betale ham noget af Konvents-Kassen, som han har givet til i de 14 Aar, han var i Mern. Colstrup siger imidlertid: Arentz er sig selv lig. Hans Nød er uden Tvivl stor, nok fornemmelig den indvortes Elendighed, af hvilken jeg meget frygter, han endnu liden Følelse haver — og den udvortes er maaske større, end den burde være.

Senere søger Arentz om 1000 Rbd. af Boet til at begynde en eller anden »borgerlig Hantering« for.

1772 afgik Provst Terpager ved Døden, 88 Aar gl.

— Hvorledes gik det nu Korporalens Enke, Karen Bloch?

Af Forhørene i Vordingborg fremgik det, at en Kone, Catrine Hemmings fra Mern, samt Korporalens Tjenestepige Kirsten Christensdatter, blev sat i Vordingborg Taarn i Februar 1769. Catrine havde ofte hørt Hahn og Karen skændes, ja, undertiden sloges de. Hun kendte ikke Grunden, men havde hørt Korporalen kalde Konen for en Hore med Tilføjelse, at hun var Magisterens Hore. Karen havde lovet Catrine en Dukat, hvis hun kunde skaffe hende den saakaldte Bombister-Rod, thi hendes Moder havde ondt i Mavnen og Benene. Catrine kendte en Kone i Bahl, som havde Roden, der var god for Vattersot og Hævelse. Efter Folks Sigende kunde den sættes paa Øl og Brændevin og da forvolde Raseri. Baade Karen og Præsten havde paaskyndt Sagen, og hun forhørte sig da hos Lars Rasmussens Hustru i Bahl, om Roden kunde gøre Skade. Nej, lød Svaret, den har hjulpet saa mange. Dukaten havde hun dog ikke faaet, og da hun efter Hahns Død begæret noget Arvegods, fik hun kun en gammel Brystdug. Præsten havde sagt, at han ikke kunde give hende noget glimrende, for der gik saa stor Spargement deraf, men naar han fik vekslet, skulde han betale hende. Hun havde ogsaa bragt noget af Roden til Peder Willumsen i Nørre-Mern, som vilde bruge det for Vattersot.

Her havde hun nok sagt, at hun ikke vilde tilstaa, hvis der skulde komme noget frem om den Bambister-rod, der var brugt til Hahn. Hun vilde da tage sit Barn og styrte det og sig selv i Aaen. Da Fogeden kom

og forkyndte hende, at hun skulde i Taarnet, spurgte hun, om der ikke var flere, der skulde med.

Nej, svarede Fogeden. Da maa der nødvendigvis flere med, ifald jeg skal i Taarnet, svarede hun. Paa Vejen mellem Mern og Stavreby havde hun bemærket: Denne Vej kommer jeg kanske ikke tilbage.

Hun havde faaet 2 Stykker Rod — saa store som en lille Finger, det ene Stykke fik Peder Willumsen, det andet Karen Bloch. Fra en sort Flaske med Brændevin i, hvori Roden blev lagt, var denne sidste bleven hældt ud paa Møddingen. Hun var ikke til Stede, da Hahn døde. Efter at have faaet af Bambisterrod-Brændevinen, havde han bestandig raset stærkt og ofte brugt sig. Han havde dog ikke beklaget sig over, at han fik noget, som kunde foraarsage hans Død!

Karen Christensdatter, Hahns Tjenestepige, havde ofte set Karen Bloch og Magisteren tale hemmeligt sammen. Naar Enken havde været saa velfornøjet med Hahns Død, mente hun, at det var fordi hun havde faaet saa mange Hug af ham.

Ugen efter var Karen Bloch i Forhør. Hun fortalte, at i de 4 Aar hun havde været gift med Korporalen, havde denne i Drikfældighed forvoldt idelig Kiv og Strid. Hug og Slag havde der vanket, saa ofte han var beskænket — og det var sjældent, at han var ædru. Ofte havde hun ønsket, at Vorherre vilde omvende ham! Hun havde brugt Bambisterroden i Brændevinen til ham — ikke for at blive ham kvit — langt fra.

Han havde hver Gang faaet en Pægl eller noget over. Selv havde hun paa hans Begæring taget et Spidsglas

deraf. Catrine Hemmings og Tjenestepigen Kirsten gav ham ogsaa deraf, naar de vaagede hos ham, og de fortalte, at han havde været noget urolig og fantaseret en Del om Natten. Onsdagen før Hahn døde (om Lørdagen), var han løbet efter hende ud paa Gaden og hen paa Broen, som gaar over Aaen. Uenigheden var opstaaet over en lille Hund, som han vilde tage med sig i Byen, men hun tog den fra ham ved Døren, fordi hun ikke vilde, at den skulde skidnes om Benene. Han gik derpaa efter sin Sædvane hen til Flasken, og da hun talte til ham, at han begyndte paa sin gamle Vane, tog han i Bitterhed sin Stok og slog hende, saa hun maatte løbe ud paa Gaden. Da hun kom tilbage i Køkkenet, havde han sat Krogen paa og vilde ikke lukke hende ind. Pludselig kom han ud med en Brystdug paa og en Kop i Haanden, bandede hende og forfulgte hende med Hug og Slag ud paa Gaden — over Fjællebroen. Han havde ogsaa trakteret hende med Skældsord som Hore, fordrunken Mær etc. Om Torsdagen havde Catrine saa bragt hende Roden nede fra Bahl.

Gaardmand Lars Rasmussen i Bahl, hos hvem Roden var afhentet, oplyste, at mange havde faaet af den hos ham.

Han havde hørt, at naar Hahn og Konen var i Klammeri, saa kaldte han hende for »Magisterens Cannille« — og hun kaldte ham igen en Horegase. Han havde ogsaa hørt Hahn fantasere i sin Sygdom, og Karen havde da ytret: Jeg faar lade bede for ham af Prædikestolen, ellers tænker Folk, jeg har forgivet ham — hvorpaa Præsten kom derind og talte med hende.

Engang da Karen Bloch besøgte sin Fader, Præsten paa Bogø, som laa syg, rejste Arentz ogsaa dertil, i det han foregav, at han ogsaa skulde besøge den syge Præst. Men Hahn sagde: Han besøger Fanden ikke Præsten, men han besøger min Kone! Præsten havde ogsaa været nede hos Lars Rasmussen i Bahl og vilde have dennes Datter sendt i et Ærinde til Bogø til Karen Bloch; da var der paa Skæmt blevet sagt til Arentz: Hvem der dog havde $\frac{1}{2}$ Pundt Rottkrudt til Hahn, at man kunde blive af med ham. Præsten lo og sagde: Gud bevare os, nej, da kan man faa noget i København at købe, som Folk kan sove hen efter.

Jens Skomager i Mern havde ofte været ved Hahns Hus, naar Præsten og Karen Bloch var ene der. Der var tillukket inde fra, og der blev kun lukket op længe efter, naar der skete større Tilløb af Folk!

Monsieur Swella, Skoleholderen i Mern, havde været til Stede hos Hahn, da Karen Bloch stod med en Bylt i Haanden og vilde rejse til Bogø. Han vilde ikke tillade det og tog Bylten fra hende, saa den løsnedes, hvorpaa hun i Vrede sagde til ham: Maaske du tænker, at der er stjaalne Koster gemt. Hun tog nu det ene Stykke frem efter det andet og viste det. Det sidste Stykke fik Korporalen i Øjnene. Engang havde Hahn laant et Spanskrør hos Skoleholderen med den Begrundelse: Det passer sig bedre til min Kones Ryg end alle de Kæppe, jeg forhen har brugt, de er blot gaaet i Stykker.

Til Hans Snedker i Mern havde Karen sagt: I kommer snart til at gøre en Kiste til min Mand. Han

havde ogsaa set Magisteren og Karen kysse paa Haand og Mund i hans Hus.

Catrine Hemmings var anmodet af Karen om at hente Rottekrudt paa Vordingborg Apotek. Hun havde indvendt, at det fik hun ikke udleveret uden Seddel. Men Karen sagde: I kan jo sige, I vil have det til at to Hænderne deri for at drive Fnat bort. Hun fik 2 Mark og gik. Senere paa Dagen, da hun kom ned ad Mern Gade, blev der pikket paa Ruden efter hende fra Hahns Hus. Hun gik derind og traf Arentz, som nu ogsaa bad hende udføre det forlangte Ærinde. Han sagde endvidere, at Saften af Roden skulde hældes i Øllet og koges sammen. Efter den Drik havde Hahn ofte vomeret og raset om Natten.

* * *

Forhørene strakte sig over halvandet Aar, Karen Bloch fastholdt, at Roden ikke var bleven brugt, for at hendes Mand skulde dø. Hvorfor hun dog vilde hjælpe ham med den, da der var saa ond Forligelse mellem dem? Jo, hun havde Kærlighed til ham uagtet hans uordentlige Levemaade.

Præsten benægtede rent ud, at han havde anmodet Catrine om at hente Roden — endsige lovet hende en Dukat for den. Han havde heller ikke opfordret hende til at hente Rottevand paa Apoteket. Men Catrine sagde, at hun talte Sandhed, og da hun begærede en Seddel dertil, vilde Arentz ikke give hende den. Ej heller havde Præsten begæret eller ladet begære Mercurius Suplimati eller Dulcis paa Vordingborg Apotek.

Det var Løgn, hvad Catrine fortalte, erklærede han. Ej heller passede det, sagde Karen, at hun, Catrine og Præsten vilde illudere Justitsen med, at Peder Willumsen havde faaet Roden, saaledes at de kunde sværge, at det var til ham, den var hentet, og ikke til Hahn.

Men nu oplyste Peder Willumsen og hans Kone, at Catrine havde været hos dem og brugt mange onde Ord for at overtale Peder Willumsen, da hun ellers kom i Ulykke. Han kunde frelse hende — hvis han vilde — ved at sige, at Roden var hentet til ham alene. Endvidere fortalte en 12 Aars Dreng, Jens Jacobsen, der tjente hos Gaardmand Peder Svendsen i Nørre-Mern, at Catrine Fastelavnsmandag spurgte ham — da han havde Ærinde til Vordingborg — om han vilde købe for 2 Mark Rottevand paa Apoteket, hvorpaa hun gav ham Pengene og en Hovedvandsflaske. Han gik ind paa Apoteket, men fik til Svar, at han fik intet uden Seddel fra Præsten. Da han kom hjem, leverede han Catrine Flasken og Pengene igen. Hun indrømmede, at det var i alle Maader rigtigt, som Drengen havde forklaret.

Et af Vidnerne — Niels Waagen fra Græsbjerg — havde i sin Tid haft Tjeneste hos Apoteker Smith i Vordingborg. Flere Gange havde Magisteren været hos ham og spurgt efter giftige Ting saasom Mercurius Sublimatus, Walliske Obstruktions-Piller, Walliske Bezoar Pulver, men han havde ikke spurgt, hvorledes saadanne Pulvere skulde bruges.

Catrine havde sagt til sin Moder: Nu er Hahn død. Nej, han er vel ikke, lød Svaret. Jo, for jeg har haft Potten paa Ilden efter ham, tilføjede Catrine. Man gik

hende paa Klingen for dette Udtryk, og efterhaanden løsnedes Tungerne, saa Dommen kunde afsiges d. 11. Oktbr. 1770. Af denne skal anføres enkelte Ting. »Det er klart og upaatvivleligt, at Zacharias Hahn i hans Dødssygdom, nemlig Natten mellem Torsdag og Fredag, som han døde Lørdag Morgen, er givet en temmelig Portion Brændevin, som beskrives at have været en Pægl og saa meget som for 2 Skill. derover, efterhaanden at drikke, som var sat og i 4 à 6 Timer havde staaet paa sønderskaaret Rod af en Urt, der blandt Almuen her i Egnen almindelig kaldes Bam-bisterurt. Det er ligeledes klart af de 3 Personers egen Tilstaaelse, at de alle har været delagtige i den Handel: Karen Bloch ved at foranstalte Roden afhentet, Catrine Hemmings ved at hente, sønderskære og sætte den paa Øl og Brændevin, Kirsten Christensdatter ligeledes ved at sønderskære og sætte den paa Brændevin — og alle 3 ved at præsentere denne Drik for den syge, efterhaanden som han forlangte Brændevin, indtil det alt var uddrukket.

Fremdeles er det bevist, at Catrine har hentet Rod 2 Gange hos Lars Rasmussen i Bahl. Desuden beviser Responso Facultatis Medicinæ Hafniensis (Erklæringen fra det medicinske Fakultet i København), at den samme Rod, som Catrine har hentet og givet Zacharias Hahn paa Brændevin, den samme Rod er det, hvoraf d. 10. Marts 1769 adskillige Stykker blev opgravet og af Birkedommeren og medhaftede Mænd taget under Forsegling for at indsendes til det medicinske Fakultet. Heraf er et Stykke blevet nedlagt i den medicinske Have og har baaret der baade Blomster og

Bær, som siden fra Fakultetet under Forsegling er hidsendt og ved Forevisning for Lars Rasmussen og Hustru af dem er kendt og ved Ed stadfæstet at være selv samme Urt, som vokser i deres Have af Bombasti — og som Catrine har slaaet Rod af at bruge til Hahn i hans Sygdom. Fakultetet oplyser, at denne saakaldte Bombastiurt er af Botanicis bekendt under Navnet Atropa Belladonna eller Salalum lethala og for lang Tid siden er holdt for en af de stærkeste Gifte i Planteriget. Den tog ikke i Betragtning at sige, at Hahn var ombragt ved denne Gift. Vel havde Obduktions-Forretningen over Hahn sagt, at den afdøde ikke var omkommen af Gift, men af Sygdom. Men da Giften efter Fakultetets Oplysninger mere udøver sin Virkning paa Hjernen og Nerverne end paa de grove Kødtrævler, saa har den vel ikke kunnet efterlade kendelige Spor nok til, at det kunde opdages ved Obduktionen.

Efter saadan denne besynderlige og saa vanskelige som betydelige Sags Beskaffenhed vides ikke rettere at kende, end at Karen Bloch, Catrine Hemmings og Kirsten Christensdatter bør for deres uforsvarlige, dumdristige og hele mistænkelige Forhold — hver for sig at arbejde i Københavns Tugthus i tvende Aar.«

Naar Præsten ikke dømtes her — siger Dommen — var det fordi, der ikke var udstedt Aktionsordre mod ham.

De tre Kvinder erklærede sig »fornøjet« med Dommen, som ikke gik til en højere Instans. I Novbr. samme Aar blev de indsat i Tugthuset paa Christianshavn.

De blev ikke dømt for overlagt Mord, da Straffen

i saa Fald vilde være bleven langt strengere. Øjensynligt er det Fakultetets Erklæring, der har fældet dem. Givet er det, at Sagen har vakt megen Opsigt med Præstens Afsættelse og Anklagen mod de fængslede; den har sikkert i lange Tider været Genstand for Drøftelse Mand imellem paa hele Egnen.

Det synes mærkeligt, at Karen Bloch og Arentz, som jo snart var løst fra alle Baand, ikke slog deres Pjalter sammen, men Karen, som endnu var ung (32 Aar), har maaske kunnet gøre et bedre Parti end den afsatte Præst, som Forgyldningen unægtelig var gaaet af.

DOBBELTMORDET I BJERRE (SØNDER-BJERGE)

D. 29. Septbr. 1836 var der stort Røre i Bjerre By. Husmand, Væver og Klokker Rasmus Pedersen og hans Hustru Ane Pedersdatter blev fundet dræbte i deres Hus. Det var Hans Jensen fra Bjerre, der om Morgen kom ind i Huset, hvor Lampen hang tændt paa et Hyldebrædt i Nærheden af Væven. Væveren laa midt paa Gulvet iført Nattrøje og Brystdug samt lange Lærredsbenklæder og med Træsko paa Fødderne; en rød ulden Hue laa tæt ved hans Hoved, hvorfra der var sivet en Del Blod ud paa Gulvet. Henne i Sengen laa Konen over imod Væggen med Dyne og Lagen over sig, og det saa ud, som om hun sov roligt, Hænderne laa oven paa Dynen. For Vinduerne mod Nord var hængt noget Linned, og for et Fag Vinduer mod Syd var der sat en Dyne. Under en Kiste fandtes en spids Kniv, hvis Træskaft var blodpletet, og ude i Forstuen stod en Økse bag en Sæk. To Kister var brækket op, ligesom 2 Hængeskabe og et Madskab var aabne. Ved Lægeobduktionen den følgende Dag blev det godtgjort, at de begge — den 45aarige Rasmus og hans 70aarige Kone Ane — havde været Genstand for Vold, der havde medført Døden.

* * *

Mistanken faldt først paa en Mand fra Sognet, som sikkert var uskyldig, hvorfor han ogsaa snart blev løsladt. Men denne Mistanke laa stadig og lurede hos Befolkningen, og det endte da ogsaa med, at vedkommende tilsidst drog fra Sognet.

Paa denne Tid — efter Fejltagelsen med ovennævnte Mand — sad de Herrer Ole Madsen og Indsiddet Niels Enevoldsen fra Landsgrav nok saa selskabeligt sammen i Slagelses Arrest og drøftede her mangt og meget, bl. a. ogsaa Mordhistorien i Bjerre. En Nat, 4—5 Dage efter at Niels Enevoldsen var indsat i Arresten for nogle Smaabedragerier, drømte Ole, at to Personer, et Mandfolk og et Fruentimmer, stod foran den Briks, hvor Niels laa og sov; Kvindfolket søgte at stoppe et blodigt Klæde i Munden paa ham, og Manden, der var bevæbnet med en Økse, slog Ole i Hovedet, saa han vaagnede af sin — man kan vel ikke sige skønne eller behagelige Drøm. Kl. var 1, og Niels sov. Næste Dag fortalte Ole sin Drøm til Niels og lod samtidig falde en Ytring om, at deres fælles bekendt, Fiskerlars, nok havde Bjerremordet paa sin Samvittighed. Hertil svarede Niels, at han kunde sige Lars aldeles fri. Ole fattede nu Mistanke til Niels, som da ogsaa et Par Dage efter over for sin Stuefælle vedgik først at have dræbt et Par Mennesker og senere at have forøvet Mordet i Bjerre. Nyheden gik fra Ole til Arrestforvareren, der hemmeligt bragte ham for Dommeren, der formodentlig har opfordret ham til at udfrigte Niels mere. Dette lykkedes over Forventning for den snu Ole, der gjorde Niels tryk, bl. a. ved at indbilde ham, at han (Ole) ogsaa engang havde begaaet et Mord, ligesom han

pralede af flere Tyverier. Derved opstod et fortroligt Forhold mellem de to, der nu ikke havde noget at lade hinanden høre, og Niels fortalte saa Ole Mordhistorien i alle Enkeltheder, saa at denne i Forhør i Februar 1837 kunde lade det gaa videre til Dommeren. Saa kom Niels for og maatte gaa til Bekendelse.

* * *

Det var Fattigdom, hans ringe Kaar, der havde ført ham til det. Han skyldte Penge her og der, havde intet Arbejde og saa ingen Udvej til at skaffe Penge. Da fattede han det Forsæt at myrde Rasmus Pedersen og Konen, da han vidste, at de havde Penge. Den 28. Septbr. ved Middagstid gik han hjemme fra. Han havde taget en lille Haandøkse og en Sæk med til at bringe de Koster med i, som han vilde tage.

Hans Kone saa, at han puttede Øksen i Sækken, og spurgte ham, hvorfor han tog den med. Svaret lød, at det var for at faa den slebet. Han lagde Vejen om ad Slagelse, hvor han var inde hos Brændevinsbrænder Holm for at faa fyldt Flasken med den Vædske, der skulde stive hans muligt svigtende Mod af. Det var en Omvej at gaa til Slagelse, men han opnaede derved at komme en Vej til Bjerre, hvor ingen kendte ham. I Tusmørket naaede han Bjerre, og begav sig uden om Byen for ikke at blive set til Rasmusses Hus. Her var Mand og Kone som sædvanligvis ene og havde endnu ikke tændt Lys. Niels lagde sin Sæk med Øksen i ude i Forstuen og spurgte, om han kunde logere der om Natten. Svaret var imødekommende, hvorpaa Væ-

veren tændte Tranlampen, og Ane lukkede op for Madskabet.

De tre holdt nu Maaltid sammen, og Niels traktede med Brændevin, som Rasmus og Ane fik hver en Snaps af, medens han selv drak Resten. Efter Spisningen hængte Væveren Lampen hen paa Væven og gav sig til at arbejde ved den, medens Niels røg Tobak. Ane gik straks til Sengs. Til henad Kl. 10 talte de tre nok saa hyggeligt sammen, omend Niels stadig havde det faste Forsæt at udføre sin paatænkte Gerning. Da de to Mænd nu gik udenfor i et nødvendigt Ærinde, saa Niels, der gik lige bag efter Rasmus, Lejlighed til at tage sin Økse med ind, skjult under Trøjen. Først havde han tænkt at dræbe Rasmus udenfor Huset, men opgav det, da han var bange for, at Rasmus skulde skrige, og Beboerne i de nærliggende Huse blive opmærksomme. Da de nu kom ind i Stuen, lod Niels, som om han vilde trække sine Støvler af paa Dørtrinnet ud til Gangen. Han mente saa, at Væveren vilde bringe ham et Par Tøfler, som han plejede, hen til Døren, saaledes at Konen og Manden blev skilt og ikke kunde staa hinanden bi. Ganske rigtigt kom Rasmus med Tøflerne og vendte sig derpaa om for at gaa op ad Stuen. Niels fik hurtigt Øksen frem fra Trøjen og gav Rasmus et Slag bag paa Hovedet, saa at han øjeblikkelig styrtede om uden at give noget Skrig fra sig. Han vendte sig lidt, hvorpaa Niels atter gav ham et Par Slag paa Panden, saa den røde Nathue faldt af. Henne fra Sengen skreg Konen: Niels, hvad tager du dig for? Han svarede, at det var Leg eller Spøg, hvorpaa han for løs paa hende. Hun hverken bad for sig eller sagde

noget eller satte sig til Modværge, da hun saa ham med den hævede Økse, formodentlig er hun blevet stum af Rædsel. Med Øksens Bagside gav han hende derpaa 2—3 Slag i Panden og et i Brystet; hun laa noget og droges med Døden og rallede. Saa tog han Puderne fra den Seng, hvor han selv skulde have ligget, og dækkede Ruderne til med dem, for at ingen skulde se, hvad der passerede.

* * *

Derpaa ransagede han. En Kiste blev lukket op, Nøglen sad i, og han tog noget Tøj frem. Herved kom han til at vifte saa stærkt, at Lampen slukkedes. Han gik da ud i Køkkenet for atter at faa Lampen tændt, men fandt her kun nogle Smaagnister, som han ikke kunde faa oppustet til Lue. Da huskede han fra tidligere Besøg, at Konen havde nogle Svovlstikker i et Hængeskab inden for Stuedøren; dem fandt han og fik Lampen tændt. En anden Kiste brød han op og forsøgte ogsaa med et fast Skab, men opgav det, da han var bange for, at Støjen skulde røbe ham.

I den opbrudte Kiste fandt han 35 Rdlr. i Sedler, dem tog han saavel som en Del Klædningsstykker og andre Sager, de blev puttet i Sækken, Øksen tørrede han af paa den dræbte Kones Uldklokke, der laa paa Stolen ved Sengen, og saa forføjede han sig bort. Klokken var da hen ved 12. Over Markerne begav han sig i lige Linje til sit Hjem i Landsgrav, som han naaede et Par Timer før Dag. De røvede Sager tog han ud af Sækken og lagde dem paa Fødderne af sin Kones Seng.

* * *

Hen paa Dagen fortalte han Konen, hvad der var passeret. Han havde intet meddelt hende om, hvad han havde i Sinde, da han den foregaaende Dags Middag var gaaet hjemme fra. Paa det strengeste forbød han hende at aabenbare noget derom. Hun holdt ogsaa tæt — men saa kom jo Ole. Nielses Kone havde ikke kunnet mærke, at han havde haft Samvittighedsnag over de begaaede Mord; hans Humør havde været ligesaa godt efter Mordet som før. Meget nødig vilde han gaa til Alters, og i Særdeleshed var han uvillig dertil i Novbr. 1836, et Par Maaneder efter Mordet.

Højesteretsdommen lød paa, at Niels for overlagt Mord skulde miste sin Hals og hans Hoved sættes paa en Stage.

— Rentier Chr. Jespersen, Dyrehaven ved Skel-skør, har af sin Moder hørt en Del om denne Begivenhed. Klokkerfolkene var pæne og agtværdige Mennesker, der boede i et lille Hus nær Kirken. Morderen var en omrejsende Bissekræmmer, der plejede at bo hos Klokkerens, naar han handlede der paa Eggen. Der blev naturligvis stor Opstandelse i den fredelige Landsby, da man op ad Dagen opdagede, at Ringeren ikke havde ringet Solen op, og da man fandt Ægteparret myrdet. Det var forøvrigt en skikkelig og ordentlig Gaardmand, som boede nær Kirken, der først blev mistænkt, fordi han undertiden kom hos Klokkerens og ofte talte om, at de havde Penge skjult i Bornholmeren.

Han blev straks sat i Arrest, vistnok i Rude. Det heder sig, at man tvang ham til at overvære de myrdedes Jordefærd, ved hvilken Lejlighed man spurgte ham,

om han nu turde gøre sin Saligheds Ed paa, at han var uskyldig i de to Menneskers Død. Ja, det tør jeg rolig gøre, svarede han og gik hen og slog begge Hænderne haardt i Kisterne og gentog Eden efter Citat. Folk raabte op: Ja, naar han tør gøre dette, tør han gøre mere! Pint af Mistanke døde han kort efter Niels Enevoldsens Henrettelse og skal da have ytret: Gud ske Lov for, hvad der nu er sket, nu kan jeg vel faa Lov at dø i Fred, saa kommer vi vel begge for en bedre og retfærdigere Dommer. Familien rejste fra Byen, som havde været saa ubarmhertig mod den; en Del troede dog endnu paa, at Gaardmanden havde været i Ledtog med Morderen. Hvor opskræmte Egnens Folk var af Mordet, vidner efterfølgende om. Paa en Udflyttergaard hører Familien en Aften, hvor Folk ellers var gaaet til Ro og laa i deres Senge i Stuen, hvor Sengene altid stod i den Tid, en Rude blive slaet ind eller knust i Øverstestuen. Straks var de alarmerede, og en af Døtrene løber ud til Karlene og raaber, at der er Røvere, som gør Indbrud. Den ene Karl springer op og løber ind i Stuen, medens den anden og Tjenestedrengen iler til Naboen, hvorpaa der gaar Bud til alle Gaardene, der sender bevæbnet Mandskab af Sted! Det hele var blind Alarm. Der var ganske vist knust en Rude, men Gerningsmanden viste sig at være — en Kat. I længere Tid havde der ingen Rude været, og en Kat havde da haft sin Gang derigennem. Men saa blev der sat en Rude i, og det vidste Mis jo ikke. Den vilde som sædvanlig springe igennem og knuste da Ruden ved at springe mod den.

— Korset over de to myrdede staar endnu paa

Sønder Bjerger Kirkegaard nær ved Indgangen til Kirken. Der skal have staaet om deres Mord og deres Navne, vistnok ogsaa om hvem der havde myrdet dem. Dette sidste lyder dog mindre sandsynligt. Hr. Jespersen har læst det for mange Aar siden, nu er det helt udvasket.

EN SVINEPROCES

Tidligere — blot for 300 Aar siden — var der langt flere Skove end nu. De ejedes almindeligvis af Herremændene og spillede en stor Rolle, ikke alene for Vildtet, men ogsaa for Husdyrene, der Sommeren igennem fandt deres Føde der. Om Efteraaret gik Svinene her for at snaske af Olden, og Svineejerne maatte da svare en Afgift, Oldengæld, til Skovens Ejermand.

— Den 19. November 1607 havde Børge Trolle til Trolholm (tidligere Braadegaard, nu Holsteinborg) indstævnet Jens Pedersen i Nyrup til »Oplysning, Vidnesbyrd og Dom«.

Peder Ladegaardsfoged paa Trolholm oplyste, at Jens Pedersen var kommet til ham og havde spurgt, om hans Svin maatte gaa der paa Børges Skov. Hertil svarede Ladefogden: Vil I give Oldengæld af dem, da faar I vel Lov, at de maa gaa her. Senere spurgte Ladefogden Børge ad: Her er Jens Pedersen af Nyrup og vil have Olden til sine Svin; han vil give, hvad Ret er, at de maa gaa der i Rolighed. Børge svarede: Han skal give mig hver ottende Svin, da han ikke vil give Havre eller Penge. Saa kom der Bud, at Jens Pedersen skulde komme op til Junkeren tidlig om Morgenen,

hvad han ogsaa gjorde. Da sagde Ladefogden til ham: Jeg vil gaa op til Junkeren og høre, hvorledes han vil have det med ham. Børges Svar lød: Vil han give Svin, da tag Svin, saa skal hans Svin gaa i Fred. Dette Svar meddelte Ladefogden Jens Pedersen: Han befalede, at jeg skulde tage hver ottende Svin; vil I nu give dem saa maa de andre gaa med, til Olden bliver opædt. Det var Jens Pedersen tilfreds med, hvorpaa Ladefogden skar Ørerne af to Svin, idet han dog først spurgte: Her staar en graablisset Galt, vil I unde Børge den? Den blev mærket. Derpaa fortsatte Ladefogden: Hvilken vil I nu unde ham til? Der stod saa en spraglet Galt. Skal jeg tage den? Javel, sagde Jens Pedersen. Sluttelig bemærkede Ladefogden: Nu har jeg mærket to af Eders Svin, nu maa de gaa i Skoven i Rolighed, til Olden bliver opædt, saa vil jeg spørge Junkeren, naar jeg skal lade dem hente. Dermed skiltes de. Siden sendte Ladefogden Bud til Børges Bønder i Nyrup, Rasmus Svale og Henning, at de skulde skifte de Svin fra Jens Pedersen. De gik ogsaa hen til ham og spurgte, om han vilde hente sine Svin. Svaret lød: Ikke vil jeg hente dem op. De spurgte saa, om de skulde hente dem op. Jens Pedersen svarede: Jeg vil ikke give eder Hjemmel derpaa. Han vilde altsaa ikke udlevere Svinene, derfor maatte han paa Tinge, og nu førtes Vidnerne frem. Laurids Kock, Hugger i Bisserup, havde staaet i Børges Huggehus og set, at Jens Pedersens Svin var optaget i Folden paa Trolholm. Jens var selv til Stede og vilde have dem ud. Da bemærkede Huggeren til ham: Kan I faa eders Svin ud, skal I give Oldengæld. Jeg kan tro det, lød Svaret. Skal I da give baade

eders egen Husbonde og her? spurgte Huggeren. Jeg vil gerne give ham et Svin eller to, svarede Jens.

Oluf Smed, der tjente paa Trolholm, havde inde fra Smedien hørt Jens Pedersen bejæe (sige Ja til), at Peder Ladefoged maatte tage to af Svinene, for at de andre kunde gaa i Rolighed. Smeden havde selv efter Ladefogdens Anmodning brændt og mærket dem, ligesom han havde sagt til Jens Pedersen: Hvi giver I ikke Penge eller andet af Svinene. Jens svarede: Jeg vil heller give to af Svinene end Penge, for jeg har ikke Penge.

Jens Pedersen oplyste, at første Gang hans Svin var optagen i Folden paa Trolholm, havde han givet 1 Mark for at faa dem fri.

Anden Gang da det kneb for Jens, var Fruen, Anna Børges paa Trolholm, gaaet i Forbøn for ham, saa han fik dem fri. Naar det blæste, havde Jens Pedersens Svin søgt Skoven, men ofte gik de paa andres Tofter og blev saa optaget og bragt til Trolholm i Børges Fold.

Hans Jensen i Braade vidnede, at de havde faaet Varsel fra Gaarden (Trolholm), at de skulde løkke (lukke) Gærderne for Braade og ned til Bisserup, som de ogsaa gjorde. Men der blev straks brudt Hul og Gab paa Gærderne. Saa sendtes der Bud til Nyrup og Bisserup, at hvo som havde Kvæg der, skulde holde det fra Gærderne — og de fandt da Jens Pedersens Svin inde i den indelukte Vang. De meldte det til Ladefogden, som tog Dyrene op til Trolholm. Og i Fjor og de andre Aaringer, da tog Jens Pedersen sine Svin inde i Hestehaven paa Børges, hvilket Jens ikke benægtede. Nu havde de altsaa taget hans Svin inde i

deres indelukkede Rugmark, hvor Jens Pedersen ikke vilde løse det ud, førend Fru Anna bad for ham, saa han fik det ud. Men han vilde ikke give dem Penge, han vilde have det trodseligt, og sendte sin Pige efter det — uden Penge — og lod Kørerne malke.

Jens har aabenbart siddet smaat i det og har maaske heller ikke holdt tilbørlig Orden paa sine firbenede.

Dommen mellem velbyrdige Børge Trolle og Jens Pedersen i Nyrup om de to Svin lyder saaledes: Efter som den gode Mand, velbyrdige Børge Trolle, tiltaler Jens Pedersen i Nyrup for to Svin, som hans Lade-gaardsfoged har mærket og brændt af Jens Pedersens Svin, og (det) ikke for os er bleven bevist, at Jens Pedersen har forholdet den gode Mand samme to Svin udi sin Gemme og Forvaring, og Vidnesbyrd derom har ikke tydet eller vundet, at Jens Pedersen skal have forpligtet sig eller lovet at levere den gode Mand eller hans Ombud samme to Svin, naar Olden var opædt, hvor aleneste de har gaaet og fulgt hans Svin, saa kan vi ikke andet kende, end dersom samme to Svin findes hos Jens Pedersens Svin, eller hvor de findes, efterdi Børge Trolles Fuldmægtig har mærket og brændt samme to Svin den Tid, han tog dem for Oldengæld, end at de jo bør at følge Børge Trolle og vare hans Svin, ihvor de findes efter Vidnesbyrdene, som staa ved deres fulde Magt.

Det var Herredsfoged Oluf Knudsen, der paa Øster Flakkebjerg Ting afsagde Kendelsen.

DEN MÆRKEDELIGE PRÆST

En nordsjællandsk, ugift Præst skriver 1825 følgende til Bispen: I Aftes fik jeg fra Provsten et Brev, hvor han melder mig, at Deres Højærværdighed har skrevet ham til, at da Rygtet om mig var saare anstødeligt, vilde De paa Visitats nødig være længer hos mig, end Deres Embede fordrer, og havde derfor bedt ham om Nattekvarter i 2 Nætter.

Skønt min rene Samvittighed opløfter mig over ethvert Rygte, og den Agtelse og Yndest, jeg nyder hos enhver retskaffen Mand i og udenfor mit Sogn, trøster mig imod enhver Bagtalelse, saa kan jeg dog ej andet end bedrøves over, at der gives saa onde Mennesker, at de, fordi jeg ej kan tilfredsstille deres lave Egen nytte, digte Rygter og ere dumdristige nok til at snige sig med disse til mine foresattes eller Øvrigheds Øren. Da jeg aldrig har begaaet noget anstødeligt, men jeg kan forsvare saavel mit Levned som min Embedsførelse for enhver upartisk dømmende og for uvildige: det er, retskafne og uinteresserede Vidner, saa er jeg mere rolig; mit Vidne er i Himmelen.

Men for D. H., som man vil sværte mig for, kan jeg ikke undlade at erklære, at det Rygte, man smeder om mig, smedes efter almindelig Erfaring imod alle *ugifte* Mænd. Aarsagen findes let i menneskelig Egen nytte.

I 14 Aar trællede jeg som Informator og Skolelærer i København for mig selv, min gamle Moder og min ældste Søster, som var syg i 18 Aar, inden Gud kaldte hende. Jeg kunde altsaa hverken lægge Penge op eller vise mig velklædt i Selskaber, deltage i Baller og Spil og faa formaaende Velyndere.

Med de bedste Vidnesbyrd af D. H. og mine andre Lærere om min gode Opførsel, Flid og Kundskaber kom jeg ej førend efter 11 Aars Tjeneste i det brødløse Kald paa Frederiksborg, hvor jeg levede 6 Aar af Menighedens Kærlighed for mig. Den viser sig endnu efter 11 Aars Forløb, naar jeg kommer derhen.

Jeg ønskede at komme i en større Virksomhed og tænkte at skulle komme til at leve af Lønnen for min Dyd og Flid. Jeg fik dette usle — Kald. En overalt forfalden Gaard, der hvert Aar sætter mig i Gæld, maatte jeg imodtage, en Jordlod saa slet og saa forringet, at den ej kan brødføde mig mere, men jeg maa tage mer end det halve af Tiendevederlaget kræver — ikke heller kan jeg af dens Produkt udrede de svære Skatter, har altsaa langt fra ikke nok til at afhænde til Købmanden for at betale alle de Ting, jeg hos ham maa borge til Husbrug, til Forfærdigelse og Istandsættelse af Avlsredskaber — til Haandværkere, andre Arbejder, Tyendeløn med mere, saasom de gejstlige Afgifter.

Allerede i mit sidste Aar i København mistede jeg ved Bombardementet paa Borchs Kollegium, da jeg var syg af Sting i Brystet, næsten alt, hvad jeg ejede. For 5 Aar siden, da jeg var 9 Mil borte herfra for at besøge min endnu levende yngste Søster, som allerede da var syg, brød en Tyv fra Thorup Sogn om Nat-

ten ind i mit Hus, berøvede mig alt, hvad jeg ejede af Værdi i mit Skatol, ja endog 200 Rbdlr. fremmede Penge, som jeg maatte tilsvare. Min Fattigdom har altsaa ikke tilladt mig at gifte mig; ikke heller tillader den mig, saa længe jeg skal sukke i dette Kald, at føre min Husholdning paa anden Maade, end jeg nu gør, nemlig som en fattig Landmand. Nu gaar jeg i mit 54de Aar, har af Sorg faaet graat Haar, svag Mave og Ben, mistet mine Tænder. Der er desuden en afgørende fysisk Aarsag til mit Cølibat, som jeg hidindtil har undset mig ved at røbe for noget Menneske, indtil jeg i Aftes aabenbarede den for min Provst for at overbevise ham om, hvor grundfalskt enhver anstødelig Mistanke og Rygte om mig er. Havde D. H. skrevet, at De vilde ej overnatte hos mig, efterdi De ved, at jeg er yderligen fattig, og De kan begribe, at jeg hverken har Sengklæder eller Lagener, som jeg kunde byde min Biskop at sove i, og at jeg ej kunde faa sligt til Laans her, da vilde jeg ej blevet bedrøvet, thi jeg er ligesaa uskyldig i min Fattigdom som i det af onde Naboer smedede anstødelige Rygte.

Ja, her i Gaarden er intet Gæstekammer. Jeg har i Storstuen en Sengested uden Omhæng, fine Sengklæder eller Lagener. Jeg har der hverken Vinduesgardiner eller Stole. Men jeg haaber, at min ædle Biskop tager til Takke med en simpel Ret Kødsuppe efter min ringe Lejlighed af et Kreatur, som jeg i den Hensigt lader slagte.

Til sidst beder jeg D. H., at De af kristelig Faderkærlighed vil forskaane mig, naar jeg har den Ære paa Tirsdag at se Dem, at De nemlig da ikke vil tale

til mig om det uforskyldte Rygte, men at De vil, dersom De ønsker mere Oplysning derom end den, jeg nu allerede i dette Brev har givet, engang ved et Par skriftlige Ord lod mig det vide, da jeg skal skriftligen svare efter Skyldighed baade imod Dem og imod mig selv, thi audiatur ex altera pero er dog Retfærdighedens Axiomen. D. H. som tænkende Mand indser, i hvilken Sindsforfatning hine uforskyldte og altsaa uventede Ytringer maatte sætte mig, da jeg ved mig aldeles skyldfri og ved, hvo der baade digter Rygтет og udbreder det — og hvor bekvem jeg kan være til min Embeds-Forretning paa Tirsdag; De indser da ogsaa, at Tale derom paa den Dag vilde ikke alene ganske forstyrre den Glæde, jeg skal nyde ved at se min Lærer og første akademiske Velgører, men ogsaa maa befrygtes at sætte Blodet, som allerede i disse 8 Dage maa drives til Hovedet, i saadant Oprør, at det straks eller om føje Tid berøver mig dette Liv paa samme Maade som det berøvede mig min salig Fader. Min saaledes fremskyndede Død kunde ikke forsvares for Gud og for de Menneskers Skyld, hvis Støtte jeg, skønt selv fattig, dog føler Kald til at være, saasom en 47 Aar, ugift, fattig, altid sygelig Søster, en faderløs og en baade fader- og moderløs Barn, begge fattige, som jeg tager mig af, fordi den alvise Gud har villet, at jeg skulde savne egne Faderglæder — foruden flere trængende, som jeg, fordi de er endnu fattigere end jeg selv, af kristelig Barmhertighed hjælper til Livsophold.

— — Bispen »henlagde« Brevet, og et Par Aar efter døde Præsten.

DEGNEN I NÆSTELSØ-MOGENSTRUP (1732).

Degnen *Rasmus Hertz* i ovennævnte Sogne var født 1685. 1705 blev han Student fra Københavns Skole, og ca. 1716 fik han Degnekaldet. I flere Aar havde der været klaget over ham, og som det synes med god Grund; hans Kone fik Hovedskylden for hans Drikfældighed. Hvorom alt er, blev han afsat 1734, hvorefter han levede i Næstved til 1739, da han døde. Præsten Ole Brøndby i Næstelsø-Mogenstrup fortæller om en Begivenhed, der omsider fik Bægeret til at flyde over, saa at Degnen kom for Landemodet, der dømte ham til Afsættelse. Brevet er skrevet til Bispen.

— For Deres Højærværdighed nødes jeg hermed allerydmygst at andrage om Degnen her til Menigheden, Rasmus Hertz, hvorledes han mange Gange har været forsømmelig og forargelig i sit Embede, hvilket jeg 3 Gange skriftlig har foredraget Provsten i Hammer (Judichær) med Begæring, at jeg maatte nyde Assistance af Retten, som dog ikke er sket, efterdi Provsten mente, Degnen stod til Forbedring ved Paamindelsen, som dog nu befindes til des større Forargelse at have været forgæves. Jeg vil forbigaa de forrige Irringer (Fejltagelser), ihvor beklagelige de har

været og forlængst kunde have forvoldt ham hans Embedes Forlis — men ikkun anmelde om hans Forhold sidste Søndag, den 12. efter Trinitatis.

I Mogenstrup havde vi første Tjeneste og Altergang; der begyndte han Kyrie, men sang ikkun det 1. Vers og det første Ord af det andet Vers, nemlig Christe, saa holdt han op og tav stille, og ihvorvel jeg da blev ved med Sangen, maatte vi dog alle omsider tie stille, formedelst nogen vild Sang, som han da med højeste Stemme udraabte, saa at det tredje Vers blev slet intet sjunget. Saa begyndte jeg: Allenist Gud etc., den fortsatte Degnen til midt i det 4de Vers, da han tiede stille, og Menigheden tillige, og det 5te blev udelukt.

Saa sang jeg Kollekten og Epistlen, derpaa begyndte han Salmen, som hører til Dagen, indtil de to sidste Vers, da han tav ganske stille, hvorpaa jeg begyndte: Nu bede vi den Hellig Aand etc., som blev fortsat af Menigheden alene, det samme skete med Salmen: Vi tro etc., da han alt sad ned og tav stille. Efter Prædiken kom han op til mig paa Trappen for at levere mig Tillysningen, men havde ikke skrevet et Ord. Da jeg nu gik ned ad Prædikestolen, tav han stille; en Husmand i Kirken maatte da begynde det sædvanlige Vers. Under Altergangen lod han sig forlyde med en usædvanlig høj Tone i at repetere, hvad jeg havde sjunget, mig ikke til liden Besværing, allermost da jeg kom til de Ord: Dette er mit Legeme — —, da han slog an med en fremmed, vild Sang, saa jeg maatte holde op, indtil han endte; da fo'r jeg videre fort, og Gud ske Lov det fik Ende. En Mand i Menig-

heden begyndte da: Jesu søde Ihukommelse etc. Degnen tav stille lidet, men saa slog han an højt at sjerne nogle Noder, saasom Don, Don, Don, saa Altergæsterne, som nu blev betjente, saare forundrede sig og saa paa ham. Da den sidste Disk var klar, og Folk rejste sig op, løb han hen til Alteret og spurgte højt: Hr. Ole, var der ikke 17, nu, var der ikke 17, siger mig, var der ikke netop 17? Jeg svarede ham intet. Da Kollekten og Velsignelsen var afsjunget, gik han straks hen i Kordøren med sin Bog at ville læse til Udgang, og, ihvorvel den forrige Mand af Menigheden, som ikke gav Agt paa Degnen, begyndte nu den sidste Salme, blev han dog staaende, indtil det første Vers var næsten udsjunget, saa gik han tilbage, men sang intet; jeg nikkede ad en Mand, der vilde hjælpe mig af Messeklæderne, som og skete, derefter gik jeg ind i Sakristiet, tog min Salmebog og sang. Saa kom han ind til mig og spurgte, hvad jeg havde der? Jeg sagde: Min Salmebog. Han spurgte: Hvad gør I med den? Jeg svarede: Jeg sjunger deri. Saa spurgte han: Er I Bisp, er I Provst, hvad tager I eder for? I det samme greb han mig om Armen, uden Tvivl for at gøre Vold. Jeg sled mig da fra ham og bad ham gaa ud, jeg vilde nyde Kirkefred. Han blev ved at hælde sig ind paa mig med disse Ord: Jeg har noget at tale med eder, vi vil lukke Døren i; da jeg hørte det, sled jeg mig fra ham og gik ind og satte mig i Skriftestolen, hvor han endnu blev staaende og spurgte, om jeg var Bisp eller Provst, ligesom tilforn, og da jeg vilde have ham hen til sin Stol, gik han endelig derfra og satte sig ned. Salmen blev imidlertid endt, men han blev sid-

dende, og der blev intet læst i Kordøren til Udgang.

Da nu Menigheden rejste sig, efter at hver, ham undtagen, havde gjort sin Bøn for sig selv, og gik, og jeg ogsaa traadte ud, gik han mig straks i Møde ved Alteret og vilde fare ind paa mig og tage mig ved Armen, sigende: Er I Bisp, Provst, eller hvad er I? Saa maatte jeg atter bede den endnu tilstedeværende Menighed om deres Hjælp til at nyde Kirkefred.

Saa forlod han mig og gik hen i sin Stol og satte sig, og sagde til en Mand, som jeg bad slukke Lysene: Jeg har en Bisp til Præst — men jeg gik da ud af Kirken. Straks rejste han sig forfærdet med Hatten paa og gik ned og trængte sig igennem Folkene. Da han nu kom ud, stod en Mand i Beredskab med hans Hest, men han gik til min Vogn (jeg var da agende i en Cariol), og formente mig den, sigende: Lad mig komme op, jeg vil age, her vil jeg sidde, og da jeg bad ham ikke gøre Vold paa min Hest og Vogn, men bruge sin egen Hest, svarede han: Fanden besætte mig! vil jeg sidde her i Age! Saa blev det vitterligt for mange Godtfolk, som stod derhos, hvor beskænket han var, idet han med Nød kunde faa nogen Fod i Vognen. Saa lod jeg ham da blive siddende, selv maatte jeg gaa til Fods hjem. En Mand maatte saa stige op til ham for at køre Vognen samt holde paa ham, at han ikke skulde falde af, saaledes kom han hjem.

Efter Hjemkomsten ventede jeg efter ham $\frac{1}{2}$ Time, og da han ikke kom, sendte jeg 2 Mand for at spørge, om han vilde komme i Næstelsø Kirke; dem tilspurgte han, om Præsten vilde nu holde Aftensang, hvad det skulde betyde? Omsider kom han dog. Da vi nu skulde

begynde Tjenesten og han læse i Kordøren, gik han frem og sagde ikkun disse Ord: Lader os alle bede! Saa tav han stille og blev staaende, intet blev videre læst af ham. Da jeg nu rejste mig fra Bønnen, maatte jeg begynde: Alleniste Gud etc., som Menigheden fortsatte med.

Da Tillysningen skulde ske efter Prædiken, kom han ligesom i Mogenstrup op paa Prædikestolen, men havde hverken Papir eller Skrift. Allersidst, da han skulde læse i Kordøren, begyndte han saaledes: Vi takker Dig, Gud Fader, at Du har givet os din enbaarne Søn etc., vi takker Dig, Jesus Christ, at du har givet os din enbaarne Søn, Jesus Christ; dette sidste repeterede han tre Gange. Endelig: Vi bede Dig ogsaa Herre Jesu Christe, at du giver os din enbaarne Søn Jesus Christ, at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have det ævige Liv! Amen!

— Dette Degnens helt forargelige Forhold, som ikke rejser sig af andet end idelig Drik baade Nat og Dag, synes mig burde ikke længere taales, thi dette er ikke den første Gang, men det er mange Gange sket ligesaa forargeligt, ja, nogle Gange er han rent udebleven baade fra Søndags- og Bededags Tjeneste, som jeg har maattet udrette, Gud skal være mit Vidne, at jeg ikke søger hans Fordærvelse, men til dens Afværgelse har forebygget ved Advarsler, saa meget som jeg kunde, men alt forgæves. Nu er jeg derfor ydmygst begærende, det maatte behage D. H. at ynkes over vor Kirkes i saa Maade elendige Tilstand og tillade, at Sagen bliver paatalt, og eftersom Degnen er af Midler, snart at ligne ved den rigeste Degn her paa Amtet,

kunde en Prokurator, enten Christen Jespersen i Lille Næstved eller Christian Wiger i Næstved, lettelig overtales at tale derpaa, thi selv vilde jeg nødvendig være hans Kontrapart — men vil vidne til at udsige min Sandhed, som af begge Menigheder kan videre stadfæstes. Herpaa forventer jeg D. H.s Resolution og forbliver etc.

allerydmyggeste Tjener
Oluf Brøndby.

Næstelsø, den 1. Septbr. 1732.

— Sligt kunde passere i gamle Dage. Nu om Stunder vilde det — heldigvis — være utænkeligt. Der har vel nok været dem, der har haft deres Morskab af Degnen, men i højeste Grad forargeligt var det jo, og man maa beklage den stakkels Præst, der skulde arbejde sammen med en saadan Person.

GIFTMORD PAA STIGSNÆS

Ude i Stignæs boede omkring 1840 Indsieder Christian Pedersen og hans Hustru, Karen Hansdatter. De havde været gift i 13 Aar, og deres Ægteskab var ikke lykkeligt, uden at de dog levede i aabenbar Uenighed, idet Karen undgik Strid ved at tie, naar hun havde Grund til at være misfornøjet med Mandens Opførsel; dog slog han hende aldrig eller viste grov og brutal Adfærd mod hende, men han var hengiven til Svir og Kortspil og var hverken kærlig mod hende eller deres 10-aarige Datter.

Muligvis laa Grunden deri, at Konen var 12 Aar ældre end han; han havde da ogsaa engang ytret Ønske om Skilsmisse, men han vidste egentlig ikke, hvad han skulde udsætte paa hende.

I Oktober 1849 havde Karen i ca. 14 Dage været beskæftiget med at skætte Hør; hun var ikke rask i Brystet, men blev dog ved med sit Arbejde for at skaffe sig Erhverv.

Da hun om Aftenen var gaaet til Sengs og næsten indslumret, kaldte Manden paa hende og begærede Lys. Derpaa kom han hen til hendes Seng med et Brændevinsglas af almindelig Størrelse; det var fuldt af en brun Vædske. Den skulde hun drikke, sagde han

hun skulde skynde sig at synke det, det smagte ikke af noget. Med det samme viste han hende en lille Flaske med en brun Vædske i og forklarede, at det var Draaber, som vilde hjælpe hendes Bryst; han havde faaet dem af en Kone, som de begge kendte.

Hun tømte Glasset uden Betænkning, idet hun troede Mandens Forklaring; øjeblikkelig følte hun dog den voldsomste Brænden i Munden og Halsen, det var tillige, som om hendes Bryst og Hjerter skulde sprænges. Hun klagede sig til Manden, der sagde, at hun blot skulde lægge sig til at sove, saa gik det nok over. Han gav hende et Stykke Sukker, som hun dog ikke kunde holde i Munden paa Grund af Smerter, og lidt efter begyndte de heftigste Opkastninger.

Hun bad nu Manden hente Mælk inde hos Gmd. Jørgen Pedersen, idet hun tilføjede: Du vil nok forgive mig; det er noget slemt, du har givet mig.

Manden gik ud, som om han vilde hente Mælk, men kom straks ind igen og sagde, at det var for sildigt, han kunde nu ikke vække Pedersens ved at banke. Da hun bad om Øl, gav Manden hende en Flaske fuld, men det mildnede ikke Smerterne.

Derpaa lagde Manden sig i en anden Seng; hun kaldte flere Gange paa ham i Nattens Løb uden at faa Svar.

Om Morgenens bad hun ham hente Distriktslægen; han undskyldte sig — det kostede Penge. Da hun saa ytrede, at hun vilde faa Jørgen Pedersen til at hente Lægen, lovede han selv at gøre det, hvis hun vilde love ham ikke at sige til Lægen, hvad der var givet hende ind.

Hvad det da var?

Ja, det var Vitriololie.

Da hun hørte dette, lovede hun af Hensyn til Manden at tie og fortælle Lægen, at hendes Mand ved en Fejltagelse havde givet hende Gift.

Hun blev nu plejet af Gmd. Jørgen Pedersen og Hustru og Døtre, medens Manden var paa Arbejde. Om Natten kastede hun ofte op; naar hun kaldte paa Manden, svarede han ikke. Bad hun ham om Mælk, som var sket et Par Gange, sagde han: Hvad kan det hjælpe, naar Mælken alligevel skal op igen.

Saa meldte Præsten Harboe Sagen til Herredsfogden.

Her maatte Christian tilstaa, at han i længere Tid havde næret den Tanke at aflive Karen, og at Gift var det bedste Middel dertil. Han havde da faaet Bud til Skelskør Apotek og købt for 4 Skilling Vitriololie, som han gav hende, idet han dog troede, at hun vilde stille have slumret ind efter det — og ikke ligge og pines saa længe. Han var ked af hende, fordi hun blev ældre og svageligere og saaledes uskikket til at erhverve til Familiens Underhold; naar hun var borte, var der kun ham og Datteren tilbage.

Først d. 31. Decbr. døde Karen. Manden viste da megen Anger og græd, »det gjorde ham saa ondt(!), at hans Kone var død.« Han var vist et sløvt Menne-ske, der i denne Sløvhed var bange for Fremtiden og saaledes havde handlet mere af Frygt end af Ondskab — og nogen Anger følte han vistnok over sin Mis-gerning.

Han blev dømt til Døden, men et Par af Dommerne foreslog, at han kunde nøjes med at blive hensat til

Tugthusarbejde for Livstid. Sagen gik til Statsraadet, som ikke kunde anbefale nogen Formildelse.

I Decbr. 1850 bestemte en kgl. Resolution, at Dødsdommen skulde fuldbyrdes med den »Formildelse«, at Christian — efter Henrettelsen — maatte fritages for at henlægges paa Stejle og Hjul. D. 13. Januar 1851 fandt Henrettelsen Sted paa Kanehøj Bakke ved Skel-skør.

EN SKOLEKLAGE 1804

Nede i Vester Flakkebjerg Herred indsendte Sognemændene følgende Klage over Skoleholderen:

Underdanigst Pro Memoria!

Vi undertegnede give os herved den underdanigste Frihed at forestille Deres Højærværdighed, hvorledes Skolen behandles i vor By af Skoleholder N. Fra Nytaar og til Paaske har vores Børn ikke nydt nogen Undervisning i det højeste mere end 8—14 Dage ialt, fra Paaske til Dato (28. Sept.) har han slet ikke givet vores Børn mindste Undervisning uden blot nu paa en 8 Dage, og det endda kuns kort, thi naar de er kommet i Skole, har han enten haft fremmede eller andet har været i Vejen, saa de har ofte efter kort Læsning maattet gaa igen. I de faa Dage i Vinter at Børnene kom til ham, maatte disse først løbe omkring i Byen at hente Ild, og da var det næsten Middag, inden noget blev lært, naar da endelig Kakkellovnen blev varm i hans Stue, blev Grønnegaards og andres Børn sat i den, men vore Børn maatte sidde udi den kolde Stue med mere. Hans Efterladenhed i vore Børns Forsømmelser finder vi for meget at anføre. Vor underdanige Begæring er derfor, at D. H. vilde lade dette vores Andragende undersøge, hvorved vi vil forvente,

at N. bliver paalagt at forrette sin Tjeneste eller at vi kunde faa en duelig og paapasselig Mand, der kan give vores Børn den fornødne Lærdom.

D. 28. Sept. 1804.

gl. Hans Jensen
unge Hans Jensen
paa samtlige Bymænds Vegne

— Da Skoleholderen fik Klagen til Erklæring, skrev han: Den første Post omtaler, at jeg fra Nytaar til Paaske ikke har givet Undervisning i Skolen mere end højst 8—14 Dage ialt. Denne ligesaa urimelige som ugrundede Opdigt kan tilfulde oplyses ved min Skole-Journal, hvis Rigtighed jeg indestaar for. Den anden Post fra Paaske til Dato er af samme Beskaffenhed som den første, hvilket ligeledes erfares af Journalen med den Forskel, at Børnene lidet eller intet har søgt Skolen, uagtet Præsten ofte efter min Anmodning fra Prædikestolen har søgt baade ved kærlige Overtalelser og Trusler at formane Forældrene til at lade deres Børn søge Skolen. Men den, der kender den almindelige Bondes Karakter og Tænkemaade, vil let indse, at en Overtalelse fremført i et venligt og kærligt Sprog vel høres, men af faa føres til Hjertet, og hos disse faa fordrives den almægtige Spiritus, hvis Virkninger fjerner enhver Sorg. Den anden Maade, som er at opfylde de givne Trusler, har jeg endnu ikke benyttet, da jeg ikke tilfulde kender de lokale Omstændigheder og tilige haabede i Forening med min i dette Fag særdeles virksomme Præst ved det første Middel at undgaa det sidste, men da jeg nu paa en saa ublu og ærerørende Maade opfordres, skal jeg i Sandhed for Eftertiden

vist ikke spare dem for Mulkt. For faa Dage siden har jeg bragt i Erfaring, at nogle Børn i Stedet for at gaa i Skole listede dem omkring paa Gaden i afsides Kroge, hvilket handledes paa Forældrenes Dumhed, thi paa den tidlige Ungdom afgive de deres Børn det afskyeligste og væmmeligste Begreb om Skolen, thi de stedse true Børnene med, at de skal i Skole, naar disse have fortørnet dem; eller at Skolemesteren saa skal komme og tage dem, altsaa maa de jo anse Skolen som et Fængsel og Læreren for en Genganger eller, som de sige, en Bussemand. Et saadant Barns første Skoledag maa jo i dets Tanker være en af de ulykkeligste Dage, og er det da at undres over, at det søger at undgaa Skolen? De maa undskylde min Vidtløftighed, da Sagens Natur i mine Tanker udkræver det.

Nu kommer vi til de fremmede. Enhver kan slutte, at jeg ikke kan have gjort meget Bekendtskab i den korte Tid, da jeg ikke kender noget Menneske her, inden jeg kom hertil, og desuden skal min huslige Forfatning heller ikke trække nogen til sig, saasom jeg ingen Husholdning holder.

Hvad dette andet er, som de siger, der hindrer mig i at give den bestemte Undervisning, ved jeg ikke, uden at de mener dette, at jeg ofte maa forlade Skolen for at lukke op og anvise Plads til Tørv og det Foder, som jeg bekommer af Distriktet, og dette er en uundgaaelig Handling, saalænge jeg er ene — eller ogsaa der kunde bestemmes en vis Tid, naar samme skulde leveres. Den korte Tid angaaende, som omtales, kan jeg berette, at jeg nøjagtigt efterfølger Kong Fridrich den 4des Plan, hvor Undervisningen er bestemt,

i Mangel af at jeg ingen anden kender. Det, som kan og bør siges om de faa Dage i Vinter, tror jeg er sagt under anden Post. Derimod, at Børnene har maattet løbe omkring i Byen at hente Ild, er Usandhed, thi som oftest gjorde jeg selv Ild, og det inden Børnene blev samlede, og naar jeg selv havde Forfald, var der en Husmandsdatter, som gjorde rent i min Stue og i Skolen samt lagde i Kakkellovnen, om der da et eller flere Børn, som er kommet tidlig, er gaaet med, kan jeg ikke afgøre. Men der blev lagt i Kakkellovnen til bestemt Tid, undtagen Vejret var saaledes, at jeg ikke kunde formode, at der vilde komme nogen, og de faa, som kom, lod jeg sidde i min egen Stue. At jeg gjorde Varme i min Stue først var jo tilbørligt for ikke at sidde i en kold Stue, til Børnene blev samlede, hvilket varer temmelig længe. Det, at jeg skulde lade Grønnegaards Børn sidde i min Stue og de øvrige Børn i en kold Stue, viser tydeligen, at Forfatteren til Klagen ikke ved egen Erfaring er kommet til Kundskab om de Dele, de afhandler, thi Grønnegaards Børn begyndte først at gaa til mig d. 30. April; derimod er det rigtigt, at jeg har ladet enkelte af de Børn, der formedelst en lang og slem Vej var blevet vaade om Fødderne, sidde i min Stue af den Aarsag, at der er Bræddegulv, og at de altsaa ikke saa let udsættes for Forkølelse som i Skolen, hvilket jeg synes var forsvarligt og ikke fortjente Paaankning. Det, der iøvrigt skulde anses for Efterladenhed i Børnenes Undervisning, ønskede jeg mig Kundskab om for ogsaa derom at kunne give den fornødne Oplysning, saa at ingen Mistanke i dette Stykke mere skulde hæfte paa min Person, thi med en god Samvit-

tighed kan og skal jeg bevare enhver mig opkastet Paaankning saavel i Henseende til mit Embede som min egen Person.

Det ved jeg, at adskillige af Forældrene har gjort Indvendinger angaaende min Undervisnings-Metode og vel ogsaa har følt dem fornærmet ved, at de ej i det Stykke kunde faa deres Vilje frem; hvori og hvorfor det ikke er sket, er jeg villig til at oplyse, naar forlanges. Heri har just den Mand udmærket sig, som først har underskrevet Klagen. Til anden Oplysning kan og følgende tjene: Jeg har baade ladet bekendtgøre fra Prædikestolen og selv underhaanden: at jeg Søndag Eftermiddag og Aften vilde give fri Undervisning for Ungdommen i Religion, Skrivning og Regning etc., naar de til den Tid vilde møde i Skolen, dette kan testes af Stedets Præst, saa meget mere som han af ædel Iver for Ungdommens Oplysning har givet frit Lys hertil.

Endvidere har jeg tilbudt i Førstningen af forrige Vinter hver Aften at give visse Timers Undervisning, og bedre hen paa Vinteren indskrænkede jeg det til 3 Aftener om Ugen, da jeg mærkede, at Lysten hertil betydelig aftog, skønt jeg ej fordrede Betaling og tilige gav fri Varme og det meste Lys. I Begyndelsen var de flittige i at komme, men det blev dem snart kedeligt og modbydeligt, saa at de efter Sædvane tog deres Tilflugt til det for dem mere morende Arbejde: Kortspil. Dette fremførte forholder sig saa i Sandhed, hvilket kan tilslaaes af Præsten.

Mit højeste Ønske og underdanige Begæring er derfor til D. H., at de Mænd, der har forfattet Klagen,

maatte opfordres til at berigtige og stadfæste enhver af de anførte Poster saaledes, som de ved Ed vil bekræfte, naar forlanges; thi hvad min Ære, gode Navn og Rygte angaar, skal jeg forsvare mig indtil sidste Blodsdraabe. —

DA PRÆSTEN I SØRBYMAGLE-KIRKERUP IKKE VILDE GIFTES

D. 21. Juli 1709 prædikede Hæderlige og Vellærde Studiosus *Jens Hannibalsen Jessen*, en norsk Præstesøn, 35 Aar, for de menige Sognemænd i Sørby og Kirkerup samt for Provsten Niels Holgersen (latinserede sit Navn til Olivarius), og da begge Parter var veltilfreds med hans Tjeneste, fik han Embedet. I adskillige Aar havde han været trolovet med en Datter af Herredsfoged Bertel Christophersen i Vemmeløse, saa nu skulde man mene, at Tidspunktet var kommet til at fejre Bryllup. Men nu vilde Jessen ikke. Grunden? Vistnok den, at han havde fattet Kærlighed til Formandens Enke, der jo efter den Tids Skik plejede at bo i Præstegaarden i »Naadsensaaret«. Forøvrigt hed hun Margrete Arentsdatter og var bleven Enke efter Mag. Nygaard i Skelskør og nu efter Jessens Formand, Præsten Claus Buchardt i Sørby. Det vides, at Jessen og hun vekslede mange Breve, efter at hun var bortrejst, og de har næppe alle været af tjenstlig Art. Snak og Sladder havde dengang som nu en frodig Jordbund, men der foreligger da Breve fra de paagældende, saa at man deraf kan faa et paalideligt Indtryk af Forholdene.

Provsten i Ørslev skriver saaledes ind til Bispen:

Efter at den Sag med Herredsfogden Bertel Christophersen paa hans Datters Vegne og Hr. Jens Hannibalsen Jessen udi Sørbye er bleven forhørt angaaende det Ægteskabsløfte, sluttet imellem for 7 Aar siden (1703) udi Godtfolks Nærværelse, hvilket med hans dyre Ed derpaa skriftlig findes bekræftet og nu er bleven bevisliggjort, da, ihvorvel Hr. Jessenius udi al den Tid siden haver ladet sig finde bestandig ved samme Løfte, ved og nogen Tid efter han er ordineret og kommen her til Sørbye, indtil nu for nogle Maaneder siden, som af hans ugentlige Breve til Herredsfogden og hans Datter udviser, saa er han nu for kort Tid siden uden nogen given Aarsag bleven saa stridig og afspenstig derfra, at han siger sig ingenlunde at ville holde samme Løfte, men heller kvittere Kald og Embede med videre, hvorom Vidnesbyrd er hørt efter hans egne Ord; dette kan jeg mærke af meget, som iblandt os er passeret udi den korte Tid, han haver været her, at Manden skal være af et særdeles ustadigt Gemyt og ej den, han lader at være; for Retten vilde Hr. Jessenius ikke selv engang være til Stede, men sendte en Prokurator i sit Sted med et Indlæg, hvilket begærede Opsættelse udi Sagen, som blev samtykt, og derpaa forelagt ham selv en vis Dag at møde efter Løfte til endelig Svar paa det han var anklaget for; han vilde ej heller paa den Tid møde eller nogen anden paa hans Vegne. Vel gaar et Spargement, at han med Enken paa Stedet skulde korrespondere (∴ staa i Forbindelse med) med videre omløbende Diskurs, men som det sidste ej befindes Sandhed, vil Tiden udvise

det andet; ellers ses vel dette at blive en Capituls Sag, thi Herredsfogden sigter efter at udføre den til det yderste, naar den kommer til Paakendelse.

Vist er det, at hans Datter passerer (anses for) iblandt alle for en smuk, ærbar og skikkelig Pige; det er og bekendt, at Hr. Jessenius hidindtil med gode Løfter og Trusler iblandt haver spildt hendes Lykke paa en og anden god Sted hende tilbuden, saa det staar ikke vel, at en gejstlig Mand uden nogen given Aarsag vil lade sig finde saa ustadig og foranderlig til sligt et Løfte, hans Menighed og andre til ondt Exempel og Forargelse, det alle Folk dømmet helt ilde om; og som han endnu i dette Forsæt er ubevægelig, vil det geraade ham selv til Skade, med mindre han med sin Bøn til Gud strider imod denne Fristelse og betimelig udvælger de bedste Midler til hans Frelse og Rolighed.

Ørsløw d. 22. Marty 1710.

N. Holgersen Olivarius.

Fra Jessen til Bispen: Jeg har fornummet, hvorledes Herredsfogden Bertel Christophersen haver søgt at denigrere mig for Deres Højærværdighed og udvirke, efter sin Beretning en Skrivelse, hvorved han formener at have blottet mig for al den Forsvar, Godhed og Protektion, D. H. altid plejer at maintainere sine Præster med.

Sagen har de beskrevet for D. H. som kriminel, og jeg ved ikke med hvad Farve, de har villet afmale den. De har tilforn undergivet Sagen Loven og Rettens Gang, og saasom de tvivler paa derved at finde deres Ønske, saa skal det gaa ud paa Klagemaal, Beskyld-

ninger og Angivelse for min Øvrighed. Gud ved, jeg har Aarsag til at beklage min Ungdoms Uforsigtighed og den gode Herredsfogeds og hans Datters skadelige Underminelser, hvorved jeg i min Ungdoms Uforstandighed lovede det, som jeg nu ikke uden største Skade og Ufor nøjeligheds Konsekvenser kan holde. Jeg har haft saa stor en Skade og Omkostning af det Hus, at det ikke i lang Tid kan repareres, og det tegner med en Fortræd og malice efter den anden, at jeg ved deres længere continuerede Fortroligheder blev min Livstid ulykkelig; hvorfor efterdi Opholden, Omkostninger og alle Fortrædeligheder har været paa min Side, og de derimod ved mine Depenser har floreret, saa vil jeg ikke opholde D. H. med Vidtløftighed, men alleneste bede, at D. H. vil se mig fra saadan min overhængende Skade, Fortræd og timelig Velfærds Spilde ved sin tilstrækkelige Assistance hjulpen. Og efterdi jeg er forsikret, at det er D. H. gunstigt bekendt, at jeg ikke i sin Tid, medens jeg var paa Akademiet, paa usømmelig og ulydig Maade har consumeret, saa beder jeg og efterdags, naar slige Mennesker og Ansøgninger indvæltter sig paa mig, de da ved D. H.'s affection til min Erklæring remitteret, førend noget derpaa vorder resolveret, at ikke de verdslige skal i deres Misforstand devulgere, at de har os under deres Vinger efter deres Vilje, saasom de dog desforuden nok efterstræber os. I det øvrige skal jeg befitte mig paa i Levned, Lærdom og Lydighed at leve en retsindig Christi Tjeners Levned.

Sørbye Magle d. 6te May
Anno 1710

H. Jessen

Fra Herredsfogden til Bispen: Jeg takker i dybeste Ydmyghed for Deres store affection imod mig, Deres ringe Tjener, og min bekymrede Datter, Sarah Berthels Datter. Og som Konsistorii Kendelse imellem Mag. Jes H. Jessen og min Datter faldt saaledes ud, at han skal holde sin offentlig indgangne Forlovelse med hende, saa talte jeg med ham om samme Ægteskabs Fuldbyrdelse. Men han digtede alt hen til et Forlig paa Penge, hvorom han ogsaa havde ladet sig forlyde til forskellige og begæret deres Betænkning. Da, som jeg i saa Maade med Hjertesorrig maa fornemme, at han ikkun gør alting for at forhale Tiden, ved lang Bekymring og Fortræd at forkorte saavel mit som min Datters Liv, saa beder jeg om denne D. H.s store Gunst, at De vilde gunstigst behage at forelægge ham en vis Dag til en fuldkommen Endelighed, eller at han maaske blev suspenderet til Sagens Uddrag. Jeg beder allerydmygst om Forladelse for saa dristig Anmodning, hvor Kærlighed paa en Side — til mit Barn — og Hjertesorg paa den anden Side for den Tort hende vederfares tvinger mig til at molestere D. H. med denne saa dristige Begæring. Gud imidlertid spare Eders Højærværdighed i mange, mange Aar til alle fattiges og fortrængtes Hjælp og Trøst.

Wemløse (Gimlinge Sogn)
d. 21. Juny 1710

Dette ønsker
Bertel Christophersen.

— — Penge ordnede Sagen. I Sept. 1710 søgte Jessen om Rejsetilladelse til Norge for at hente Arv »i disse besværlige Tider«^{*)}, et Par af hans Nabopræster

^{*)} den store nordiske Krig.

vilde da besørge Tjenesten i Sørby og Kirkerup. Og skulde nogen af Modstanderne i denne Tid komme med Anklager, skulde han nok bevise deres Usandfærdighed. Bispen, der aabenbart ikke var ham helt gunstig, tøvede med Svar, hvorfor Præsten i Oktober meddelte, at nu haster det. »En stor Del af min timelige Velfærd ligger derpaa, og jeg samme Rejse og en stor Del maa paatage mig *for at præstere den belovede Termin til Herredsfoged Bertel Christophersen til førstkommende December*, saasom jeg her i Landet ingen Assistance kan erholde. Jeg beder derfor D. H. mig den store Gunst vilde bevise, at jeg min Rejse med det allerførste kunde antræde, eftersom jeg nu alleneste bier derefter, og Aarets Tid presserer, som jeg højlig ønskede før Vinter at retirere, hvilket dog ikke maaske ret skulde lade sig gøre, om det med Rejsen længer skulde tardere.«

— Præsten fik saa ved Pengenes Hjælp bilagt Striden og blev i Embedet til sin Død — ugift — 1717.

KLOKKEN PAA ANTVORSKOV SLOT (1732)

Efter at Antvorskov Slotskirke var bleven repareret 1721 blev Magister Fog With, der var Sognepræst ved St. Peders Kirke i Slagelse, tillige Slotspræst. Han begyndte gerne Tjenesten Kl. 10½ eller 11, saa det skete meget sjældent, at Menigheden blev længere opholdt, og naar der var Altergang, indfandt Præsten sig Kl. 10. Men da St. Peders Kirke fik en ny Sognepræst, Christian Ørsted, skete det, at han de fleste Tider begyndte Tjenesten paa Antvorskov Kl. 12 eller halvgaaen 1, særlig ved Højtidsfesterne. Paa Dage, hvor der var Altergang var han først færdig halvgaaen 3. Krigsraad Bruun paa Antvorskov klagede til Bispem over dette, idet han anførte, at det baade for ham og enhver i Menigheden var til Besværing og Uorden i Hjemmene, da man saa ikke paa de høje Fester eller andre Helligdage kunde være visse paa at holde Middag paa de Tider, hvor dette er brugeligt i disse Riger. Krigsraaden havde flere Gange baade mundtlig og skriftlig søgt i al Venskab og Mindelighed paa bedste Maade at faa Præsten til at faa dette redresseret. Det kunde let lade sig gøre, mente Krigsraaden, naar Præsten vilde være føjelig og ligesom sin Formand — og som i andre Købstæder — lade ringe sammen til Tje-

neste i St. Peders Kirke Kl. 8 og om Vinteren i de korte Dage Kl. halvgaaen 9, særlig da de 3 Landsbyer, der hører til St. Peders Kirke kun har omtrent $\frac{1}{2}$ Fjerdingvej til Kirke.

Men Krigsraad Bruuns Henstilling havde aldeles ikke frugtet; nu var det $1\frac{1}{2}$ Aar siden, og Præsten vedblev med sin sildige Kirketjeneste.

Provst Barscher ved St. Mikkels Kirke i Slagelse »erindrede« Ørsted om Kirketiden paa Antvorskov. Det har nok været ham en Fryd, da de to ikke stod godt sammen. Ørsted var vist lidt for vindskibelig og greb ind i Provstens Forretninger for at skaffe sig flere Indtægter, han havde stor Familie (13 Børn).

Da Ørsted hørte om den Besværing, Krigsraaden havde indsendt over ham til Bispem, skrev han til denne, at det Menneskes Beretning var ganske ugrundet. Naar han siger, at Kirketjenesten paa Slottet ikke skulde være begyndt paa de fleste Tider førend Kl. 12 eller halvet og følgelig ej heller endt førend halvgaaen 3, saa maa det være Klokkernes Skyld. Og jeg ser mig ikke i Stand til at bringe Harmoni mellem Kirkeklokkerne i Slagelse og en Tilhørers (Krigsraaden) Madklokke paa Antvorskov, siger Præsten. Krigsraaden lader stille Kirkeuret paa Antvorskov efter egen tiltagen Myndighed og Magelighed, thi ellers kan jeg ikke begribe, hvorledes Klokken paa Slottet jævnligen og paa de fleste Tider skulde gaa hele eller halve Timer foran begge Kirkernes Ure i Slagelse. Det kan gøres bevisligt, at jeg paa de fleste Tider rejser om Helligdagene Kl. halvgaaen 11 og kan saaledes efter et Kvarters Forløb findes paa Slottet. Det kan ogsaa be-

vises ved Folk i Slagelse, at jeg jævnlig har været kommet tilbage igen fra Slottet, naar det har begyndt at ringe til Aftensang i St. Mikkels Kirke, hvilket sker Kl. halvgaaen 2, hvoraf det skønnes, at en Time af Tiden formedelst Klokkeslettet paa Slottet mestendels bedrages mig fra.

Jeg nærer ingen Uføjelighed mod de kære Tilhørere paa Slottet, af hvilke de allerbedste og fornemste ikke har ladet sig forstaa for mig med nogen Fortrydelse over Kirketids-Forhaling. Skulde en eneste Mand af kødelig Aarsag ej kunne finde sin Regning ved den sædvanlige Kirketid og tillige søge at opvække Misfornøjelse hos Cheferne ved Kavalleriet, som ellers har vist sig fornøjet med Tiden, saa ofte jeg har haft Lejlighed til at tale med dem om saadan Materie, da kunde jeg billigen føre ham til Gemyt ej alene det, som er meldt om Klokkeslettet paa Antvorskov, men ogsaa, at der er mig ikke noget tydeligt forevist, hvorved min sal. Formand (og jeg efter ham) skulde forbindes til nogen vis halv Time at observere med Kirketjenestens Begyndelse paa Antvorskov — saaledes som en vis Mand dog ved sin Skrivelse har villet true mig til.

— — Krigsraaden meddeler saa Provsten, at det ikke er af Ondskab mod Præsten, men denne er egen-sindig og uføjelig.

Sandsynligvis har der været personligt Fjendskab mellem de to, og dette har næppe ført til, at der blev bedre Harmoni mellem Kirkeurene i Slagelse og Kirkeuret paa Antvorskov + Krigsraadens private Madklokke samme Steds.

SMÆDESKRIVERI.

For et Par Hundrede Aar siden var det en almindelig udbredt Skik (eller Uskik) at udsende Skamskrifter (Paskviller) om de Personer, man vilde til Livs. Det morede naturligvis den Gang — som nu — Godtfolk at se Næsten blive hængt op, selv om det var uforkyndt. Var Skamskriftet forfattet med Talent, i vittige, bidende Vers, der blev sunget paa en kendt Melodi, kunde det bringe en fornøjelig Afveksling i Hjemmene, hvor Aviser var en yderst sjælden Gæst. Naturligvis havde Smædeskriveren ikke sat sit Navn under, saaledes at det kunde være vanskeligt nok for den angrebne at faa Synderen klapset af. Rettens Bøger fra den Tid indeholder en Mængde Sager af den Art, thi hvad kunde man gøre andet end at gaa Rettens Vej? Ofte var det vanskeligt at skaffe Beviser, Vidnerne trykkede sig ved at afgive Forklaring, og Grafologien var næppe saa udviklet, at den afgav fuldgyldige Beviser. Men fik man Beviser i Hænde, blev der heller ikke taget blidt paa det, hvad efterfølgende viser.

* * *

Ovre i Magleby paa Østmøen levede der en gammel Præst, Christian Normand, som i en Aarrække betjente

Menigheden til 1684, da han døde. I sine sidste Aar havde han faaet en ung Medhjælper Peder Nielsen Lund, der ogsaa blev hans Efterfølger som Sognepræst, dog varede Herligheden kun kort, og det kunde Hr. Peder takke sin Forfattervirksomhed for. Han skrev nemlig et Skamskrift om Provsten i Gunslev paa Falster, Frands Brun. Denne fik ham for Møens østre Herredsting — endnu var Peder Lund kun Medhjælper — derfra stævnedes han til Sjællandsfars Landsting i Ringsted. Provsten var mødt personlig og forelagde Vidnerne en Række Spørgsmaal. Peder Lund havde foretrukket at sende en Stedfortræder, der blot fremførte den Bemærkning, at det var underligt at stævne den Maglebymand, saa længe der ikke forelaa Vidnesbyrd.

Hovedvidnet var Herredsfoged Claus Hansen fra Møen.

Han indrømmede, at han virkelig havde set det omtalte Skamskrift hos Hr. Peder, der havde læst det op for ham og forklaret det Vers for Vers samt sagt, at det var om Provsten og hans Familie. Dog kunde Herredsfogden ikke huske noget om, at Præsten havde gjort sig til af sin Dygtighed til at komponere. Det var ogsaa sandt, at Hr. Peder havde sagt, at man mistænkte ham for at være Forfatteren, saaledes sagde manovre paa Falster. Da Provsten spurgte Herredsfogden, om Maglebypræsten ikke havde været i Lag med Vidnerne om, at de skulde gaa fra deres tidligere Vidnesbyrd og forklare saaledes, at Præsten kunde gaa fri, svarede han, at det vilde han helst forskaanes for at sige noget om. Hvis der var sket noget — tilføjede Herredsfogden

meget aabenlyst — saa var det nok passeret i en Rus; saa han vilde intet sige, medmindre det blev befaleet ham. Landsdommeren mindede ham om sin aflagte Ed og sagde, at Sandheden skulde frem.

Saa kom Tungen paa Gled, og Claus Hansen berettede: Den Aften den gamle Præst i Magleby var død, var han rejst gennem Magleby. Peder Lund var da kommet til ham paa Gaden og havde sagt: Kom ind med mig udi et Hus.

Talen faldt nu dels paa Dødsfaldet og dels om den Tvistighed Peder Lund for Tiden havde med Provsten paa Falster. Da de havde talt lidt sammen, sagde Hr. Peder til Herredsfogden: Kom uden for Døren med mig, jeg haver noget at tale med dig — og da vi kom uden for Døren, sagde han: Hjælp mig nu i denne Sag, nu er Hr. Christian død, og jeg kan nu lettelig komme til Kaldet, dersom du vil forandre din udgivne Attest (fra Retten paa Møen), og dersom du vil gøre det, vil jeg give dig 50 Rigsdaler. Jeg har ikke Pengene nu, men du skal faa en Obligation i Morgen, naar Prædiken er ude. Og saa snart jeg kommer fra København igen, vil jeg desforuden give dig en Sølvkande paa 50 Daler, og for at du skal vide, at jeg vil efterkomme mit Løfte, vil jeg i Morgen efter Prædiken komme til dig. Næste Dag — efter Prædiken — var Claus Hansen rejst hjem til Borrig (Borre), da han ikke vilde have noget med den Sag at gøre. Da havde Præsten allerede været der, og, efter hvad Herredsfogdens Kone berettede, været meget underlig over ikke at træffe ham. Ydermere kunde Claus Hansen meddele, at 8 Dage efter at han havde vidnet for østre

Herredsting, var Peder Lund kommet til hans Hus tidlig om Morgenen, da han endnu ikke var staaet op. Præsten kom lige fra København, hvor han havde været inde med sine Ansøgningspapirer. Efter at have hilst, sagde han: Hvad haver du gjort, jeg hører, at du har vundet (forklaret) om Paskvillem; staa op, jeg haver noget at tale med dig — og vi gik tilsammen i en anden Stue. Der fortsatte Hr. Peder: Nu haver jeg Pengene med mig, her er endnu Raad til en Hjælp. Claus Hansen undskyldte sig og bad Hr. Peder, at han skulde ikke begære saadant af ham, det angik hans Samvittighed. Noget efter gik Præsten.

Saa kom Christian Normands Enke, Elisabeth Mortensdatter, for. Hun kunde fortælle det samme om Skriftet, som Herredsfogden havde vidnet, og hendes nu afdøde Mand havde yderligere bekræftet det ved sin Attest af 16. Decbr. 1683.

Nogle Dage efter Dødsfaldet havde Peder Lund overtalt hende til at skrive et Brev til ham i hendes afdøde Mands Navn. Han havde dikteret hende, og den Skrivelse gik saa ud paa at tilbageholde Hr. Christians tidligere Attest.

Som Manden døde om Søndagen, havde hun skrevet det om Tirsdagen, og det var saa »heldigt«, at der laa et halvt Ark Papir, hvorpaa stod skrevet hendes salig Mands Navn, det skulde have været brugt af hende til en Ansøgning i København. Præsteenker var dengang stedt i Nød, hvis de ikke kunde blive gift med Eftermanden.

Nu havde hun saa skrevet, at den Vise, Hr. Peder havde sunget, var om nogle Bier — og ikke om Prov-

sten og hans Hus. Hr. Peder havde beroliget hendes Samvittighed med den Forsikring, at hun syndede ikke ved at skrive det — og desuden skulde hun faa 100 Rigsdaler.

Det var jo oplagt Falsk, som hun — efter Nutidens Retsbegreber — vilde være bleven tiltalt for. Hun gik dog fri. Det gjorde Hr. Peder ikke, skønt en af hans Herredsbrødre Mogens Olsen, Sognepræst i Hjertebjerg, forsøgte et Forsvar. Landstinget fastslog, at Hr. Peder havde blameret en hel Familie, hvorfor han blev afsat 1685 — men ellers ikke straffet paa anden Vis.

Men tro nu ikke, at hans Karrière paa den gejstlige Løbebane dermed var afbrudt. Ingenlunde. Han tog et Par smaa Job som Skibs- og Feltpræst, Stillinger der almindeligvis forraaede de unge Mænd i Stedet for at danne dem, og blev senere Præst i Thy. Her ragede han sig ogsaa — ved sin Uhøflighed og Uartighed — ind i mange Sager, men blev dog i Embede til sin Død 1719.

TIDLIGERE UDKOM
PAA P. HAASE & SØNS FORLAG
KØBENHAVN

V. MØLLER: Fra Sokkelund Herred.
1924. Nedsat Pris: 1,00 Kr.

V. MØLLER: Fra svundne Dage. I.
1930. Pris: 3,00 Kr.

J. S. MØLLER: Fester og Højtider i
gamle Dage. Bd. I: Fødsel, Bryllup,
Død. 1929. 491 Sider. Med Illustr.
Pris: 10 Kr.

CHR. OLSEN: Fra Nordvestsjælland.
Slægtsminder og Folkeminder. 1923.
Nedsat Pris: 2,50 Kr.

H. V. CLAUSEN: Det danske Land-
skab. Rigt ill. 1926. 168 Sider. Pris:
4 Kr. hft., 5 Kr. ib.

Danske Vider og Vedtægter eller gamle
Landsbylove og Byskraaer. Udgivet
ved POUL BJERGE og THYGE J. SØE-
GAARD. Bd. I-III. Pris: 22 Kr.